

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ÚLOHA A ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ
SLUŽBY VE VZTAHU KE KRIMINALITĚ
MLÁDEŽE V OKRESE PELHŘIMOV**

Autor práce: Veronika Bártová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Milan Veselý
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Milanovi Veselému, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

BÁRTOVÁ, V. *Úloha a činnost Probační a mediační služby ve vztahu ke kriminalitě mládeže v okrese Pelhřimov : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. 82 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Bc. Milan Veselý

Klíčová slova: probace, mediace, probační a mediační služba, kriminalita, mládež, trestný čin, čin jinak trestný, provinění

Bakalářská práce se zabývá Probační a mediační službou. Cílem bakalářské práce je zhodnotit činnost Probační a mediační služby v okrese Pelhřimov. Vedlejším cílem je popis Probační a mediační služby, jejího působení a činnosti, zdůvodnit vznik Probační a mediační služby ve světě a v České republice.

Teoretická část se zaměřuje na objasnění základních pojmů a definice, které se váží k danému tématu bakalářské práce. Dále práce popisuje pojmy probace a mediace a jejich vývoj. Práce objasňuje kriminalitu mládeže a porovnává kriminalitu mládeže vybraných trestných činů v České republice v letech 2010 – 2014. Další kapitola shrnuje úlohu a činnost Probační a mediační služby, jak v obecné rovině, tak se zaměřením na službu v Pelhřimově. Práce analyzuje, jaká ochranná opatření se ukládají mladistvým za spáchaný trestný čin.

ABSTRACT

BÁRTOVÁ, V. *Role and Activities of Probation and Mediation Service in Relation to Juvenile Delinquency in the Pelhřimov District : Bachelor thesis.* České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 82 p. Supervisor : Mgr. Bc. Milan Veselý

Key words: probation, mediation, probation and mediation service, delinquency, juvenile, criminal offence.

This bachelor thesis deals with the probation and mediation service. The aim of the bachelor thesis is to evaluate the activities of The Probation and Mediation Service in the District of Pelhřimov. The side aim is to describe the probation and mediation service, its effect and activities, give reasons for establishing the probation and mediation service in the world and the Czech Republic as well.

The theoretical part focuses on clearing up the basic concepts and definitions which are connected with the topic of the bachelor thesis. The bachelor thesis explains the juvenile delinquency and compares the selected criminal offences in juvenile delinquency in the Czech Republic in 2010-2014. Another chapter summarizes the role and activities of the probation and mediation service generally as well as in case of the District of Pelhřimov. The bachelor thesis analyzes which protection measures are the juveniles put for committing a crime.

OBSAH

ÚVOD	8
1 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
2.1 Restorativní justice	14
2.1.1 <i>Cíl restorativní justice</i>	15
2.1.2 <i>Povzbuzující nápravné principy</i>	15
2.1.3 <i>Princip restorativní justice v České republice</i>	16
3 KRIMINALITA MLÁDEŽE	19
3.1 Příčiny kriminality mládeže	19
3.2 Etiologie kriminality mládeže	20
3.3 Kontrola kriminality	21
3.4 Prevence kriminality.....	21
4 VÝVOJ A VZNIK PROBACE A MEDIACE VE SVĚTĚ A V ČESKÉ REPUBLICCE	26
4.1 Probace a mediace ve světě	26
4.2 Období do roku 1989.....	27
4.3 Období po roce 1989	28
5 PROBACE A MEDIACE	31
5.1 Pojem probace	31
5.1.1 <i>Cíle a poslání probačních služeb</i>	32
5.1.2 <i>Probátor</i>	33
5.2 Pojem mediace	33
5.2.1 <i>Mediátor</i>	35
6 ÚLOHA A ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY	37
6.1 Cíle činnosti PMS.....	38
6.2 Organizace Probační a mediační služby.....	39

6.3	Součinnost Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími institucemi	39
6.4	Úředníci a asistenti	39
7	OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM	41
7.1	Výchovná opatření	41
7.2	Ochranná opatření	43
7.3	Trestní opatření.....	44
7.4	Opatření ukládána dětem do 15 let.....	47
8	ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V PELHŘIMOVĚ	48
8.1	Historie	48
8.2	Představení střediska	48
8.3	Činnosti střediska	49
8.4	Spolupráce PMS Pelhřimov s jinými orgány	50
8.5	Statistické údaje.....	50
8.6	Použití právních norem v praxi pracovníků Probační a mediační služby Pelhřimov	51
9	VÝZKUM	52
9.1	Dotazníkové šetření	52
9.2	Individuální rozhovor	62
	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
	SEZNAM ZKRATEK.....	72
	SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	75
	PŘÍLOHY	76

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Úloha a činnost Probační a mediační služby ve vztahu ke kriminalitě mládeže v okrese Pelhřimov“ bylo zvoleno proto, aby bylo možné prokázat jaké je povědomí veřejnosti o existenci a funkci Probační a mediační služby.

Trestná činnost mládeže je v dnešní době závažným společenským problémem. K významnějšímu poklesu kriminality mládeže došlo naposledy v roce 2010. Důvodem poklesu kriminality bylo vydání nového trestního zákoníku, který nabyl účinnosti 1. 1. 2010. Dalším důvodem poklesu kriminality bylo nabytí účinnosti zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).¹

V současné době je předmětem diskuze laické i odborné veřejnosti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. V minulosti byla hranice trestní odpovědnosti stanovena na 14 let věku. Po přijetí novely trestního zákoníku v roce 1950 byla hranice trestní odpovědnosti posunuta na 15 let věku a toto ustanovení zůstalo i v trestním zákoníku z roku 2009.

Cílem Probační a mediační služby je připravit a zajistit pro státní zástupce nebo soudce potřebné a dostatečné podmínky pro uložení některé z alternativních sankcí či opatření, nebo tzv. odklonů v trestním řízení u mladistvých a výkon řádného trestu. Aby tyto cíle mohly být realizovány, je důležité, aby Probační a mediační služba fungovala jako celostátní instituce.

Probační a mediační služba dále zprostředkovává účinné a společensky prospěšné řešení konfliktů spojených s trestnou činností, zajišťuje a organizuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů, pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčených trestným činem. Věnuje se také zvláštní péči mladistvým obviněným, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a v neposlední řadě se věnuje také koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými.

Probační a mediační služba je v České republice od roku 2001, kdy zahájila svou činnost. Upravuje ji zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy

¹ *Vývoj kriminality mládeže v České republice* [online] 2013. [cit. 2015-01-02]. Dostupné z WWW: <http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171>.

České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).² Díky vzniku Probační a mediační služby vznikala nová pracovní místa pro probační asistenty, kteří jsou v bezprostředním kontaktu s pachateli trestných činů, ovlivňují je, pomáhají jim a kontrolují je, aby vedli řádný život.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá v obecné rovině činností Probační a mediační služby a konkrétně službou, která působí v Pelhřimově. Dále mapuje, která opatření jsou ukládána mládeži za spáchaná provinění a jaká opatření jsou ukládána mladistvým při spáchání činu jinak trestného.

² ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1669 Sb. a o doplnění dalších zákonů (zákon o Probační a mediační službě). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. s. 1-13. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf>.

1 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zhodnotit činnost Probační a mediační služby v okrese Pelhřimov se zaměřením na mládež. Vedlejším cílem práce je v obecné rovině popsat Probační a mediační službu, její působení a činnosti, a také zdůvodnit vznik Probační a mediační služby ve světě a v České republice. Dále jsou rozebrána jednotlivá ochranná opatření ukládaná mládeži a ochranná opatření ukládaná dětem do 15 let za spáchání činu jinak trestného.

Teoretická část bakalářské práce vychází z vysvětlení základních pojmů k této problematice. Je popsána historie a vznik Probační a mediační služby. Konkrétně je zde rozebrána historie probace a mediace jak ve světě, tak i v České republice. Podrobně je popsána a zhodnocena úloha a činnosti Probační a mediační služby v obecné rovině a je vysvětleno, o co služba usiluje a čeho chce dosáhnout. V práci je charakterizována činnost Probační a mediační služby v Pelhřimově, co je její náplní, na co dohlíží a komu pomáhá. Dále je zmíněno hlavní východisko vzniku této služby ve městě Pelhřimov, její organizační členění, personální zajištění a popis toho, kdo je zřizovatelem těchto pracovišť. Dále je definováno, kdo je zřizovatelem této služby. Do teoretické části jsou zahrnuty i zaměstnanci Probační a mediační služby, konkrétně se jedná o úředníky a asistenty.

V další části práce jsou vymezena konkrétní opatření ukládána mladistvým páchajícím provinění. Obvykle se jedná o výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Také jsou zmíněna opatření ukládaná dětem do 15 let. Mezi tato opatření patří dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a ochranná výchova.

V praktické části práce je prostřednictvím vlastního dotazníkového šetření zjišťováno povědomí veřejnosti o Probační a mediační službě. Dotazníkové šetření je prováděno a distribuováno mezi veřejnost v okrese Pelhřimov a věková hranice respondentů není omezena. Výsledky dotazníkového šetření jsou graficky zpracovány. Dále je využit individuální rozhovor s vedoucí střediska Probační a mediační služby v Pelhřimově paní Mgr. Zuzanou Pechovou.

Při zpracování bakalářské práce je využita analýza odborných publikací, internetových zdrojů a legislativních dokumentů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační

a mediační službě. Dále je využita metoda komparace, komparace počtu trestných činů spáchaných mládeží od roku 2010 do roku 2014.

V práci je zobrazena tabulka, která se věnuje soudní statistice, ve které je uvedeno, kolik bylo uděleno trestných opatření u mladistvých (15 – 17 let) v jednotlivých letech 2010 – 2014 v okrese Pelhřimov a také jaké bylo uděleno trestní opatření podle příslušného paragrafu. Dále je využita metoda analýzy, která slouží k porovnání zjištěných informací a metoda kazuistiky konkrétního případu provinění mladistvého.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Trestný čin³

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Z uvedené definice vyplývají dvě obligatorní podmínky, které musí být současně splněny, a to:

- protiprávnost a
- znaky uvedené v trestním zákoně (resp. podle povahy věci v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, § 110 tr. zák.).

Trestný čin mladistvého

Trestný čin mladistvého se nazývá provinění (§ 6. odst. 1 zák. mládeže). Nestanoví-li zákon o soudnictví ve věcech mládeže jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník (§ 6. odst. 2 zák. mládeže).⁴

Konstrukce (pojetí) provinění je ovšem totožná s pojetím trestného činu dospělého pachatele. Stejně jako u dospělého se vyžaduje, aby byly současně dva znaky, dvě podmínky: čin musí být protiprávní a musí vykazovat znaky uvedené v zákoně.⁵

Kriminalita

Kriminalita dle Ivany Zoubkové⁶ „*neboli zločinnost je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech. V současné právní úpravě jsou to trestné činy (v průběhu minulých období to byly zločiny, přečiny, přestupky a provinění).*“ Nebo dle Romana Svatoše⁷ „*kriminalitou neboli zločinností rozumíme sociálně patologický jev (nejobecnější pojetí), jednání posuzované jako trestné činy (legální neboli juristické pojetí), jednání odchylné, deviantní (sociologické pojetí). Kriminalita (v juristickém pojetí) je souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.*“

³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha : Leges, 2013. s. 125. ISBN 978-80-87576-64-9.

⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha : Leges, 2013. s. 125. ISBN 978-80-87576-64-9.

⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha : Leges, 2013. s. 125. ISBN 978-80-87576-64-9.

⁶ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002. s. 11. ISBN 80-86473-08-2.

⁷ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. Brno : Tribun EU, 2010, s. 15. ISBN 978-80-84708-21-8.

Mládež

Mládež je ve společenských vědách spojována s různými věkovými kategoriemi na právu nezávislymi. Nejširší rozpětí má pohled sociologický. Kriminologická literatura pod pojem mládež zahrnuje tři věkové skupiny: děti ještě trestně neodpovědné, mladistvé a mladé dospělé. Ve statistice kriminality policie je pojem mládež chápán v užším smyslu – zahrnuje děti a mladistvé, nikoli mladé dospělé. Pod pojmem mládež policie vykazuje fyzické osoby od narození do věku osmnácti let.⁸

Dítě (osoba) mladší než 15 let

V trestním řízení jde o fyzickou osobu před dovršením patnácti let věku, která spáchá čin jinak trestný a není trestně odpovědná.

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se však dítě mladší než patnáct let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě, která jsou uvedena v § 93 zákona. Jednání dítěte mladšího patnácti let, které je jiným protiprávním činem, než je uvedeno v odst. 2 § 93 (čin jinak trestný), se posuzuje a projednává podle obecných předpisů.⁹

Mladý dospělý

Mladý dospělý je pojem používaný v kriminologické literatuře. Je to věková kategorie od 18 let výše. Horní hranice není chápána jednotně a je velmi volná, někdy do věku 21 let, jindy do věku 24 let, ale i 30 let.¹⁰

Osoba blízka věku mladistvého

Osoba blízka věku mladistvého je pojmem trestněprávní. Věkem blízkým věku mladistvých je chápáno období mezi 18. a 19. rokem života fyzické osoby. Pokud pachatel spáchal trestný čin v tomto věku, použije se při výměře trestu institut polehčující okolnosti a fakultativně se uplatní i zvláštní způsoby řízení proti mladistvému a specifika při výkonu trestu odnětí svobody a ochranné výchovy.¹¹

⁸ Zoubková, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002. s. 12. ISBN 80-86473-08-2.

⁹ Schelleová, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : EUROLEX, 2004. s. 59. ISBN 80-86432-82-3.

¹⁰ Zoubková, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002, s. 13. ISBN 80-86473-08-2.

¹¹ Zoubková, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002, s. 19-14. ISBN 80-86473-08-2.

Delikvence mládeže

Delikvence je širší pojem než kriminalita. Označuje činnosti porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy.¹²

Odpovědnost mladistvého¹³

Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Dopustí-li se mladistvý uvedený v předchozím odstavci činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobně postupů a opatření uplatňovat podle zákona (č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže) u dětí mladších patnácti let.

Dosavadní věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována zejména tím, že věk 15 let odpovídá počátku odpovědnosti v oblasti pracovněprávní, jakož i systému základního vzdělávání mládeže. Z pohledu srovnávacího lze dodat, že ve většině evropských zemí se pohybuje věk počátku trestní odpovědnosti mezi 14 – 16 lety.¹⁴

2.1 Restorativní justice

Jak tedy lze restorativní justici definovat? Ačkoliv mezi odborníky zabývajícími se touto problematikou panuje shoda ohledně jejích základních znaků, je poněkud složitější dospět ke shodnému závěru, co tyto prvky konkrétně znamenají. Někteří z nás si kladou otázky, zda je moudré a potřebné usilovat o jednoznačné definice restorativní justice. Jsme si vědomi potřeby definovat principy a základní měřítka restorativní justice, a zároveň se obáváme arogance a konečné platnosti pevných definic. S vědomím těchto rizik nabízím následující pracovní návrh Restorativní justice: **Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální**

¹² Ostrov radosti – Středisko volného času. *Kriminalita, delikvence, vandalismus* [online]. 2015 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>>.

¹³ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví o věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In Sbíрка zákonů, Česká republika. 2012, s. 334.

¹⁴ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : EUROLEX, 2004. s. 53. ISBN 80-86432-82-3.

možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.¹⁵

2.1.1 Cíl restorativní justice¹⁶

Cíle a úkoly restorativní justice následujícím způsobem shrnuje ve své vynikající knize **Restorativní justice: cesta k uzdravení a změně** Susan Sharpe:

Cílem restorativní justice je:

- dát klíčová rozhodnutí do rukou těm, kterých se trestný čin bezprostředně týká
- přispět léčivému a ozdravnému procesu v rámci naplňování trestní spravedlnosti a podpořit transformativní charakter naplňování trestní spravedlnosti
- snížit pravděpodobnost další trestné činnosti

K naplnění těchto cílů je třeba, aby:

- byly do procesu zapojeny oběti a výsledek pro ně byl uspokojující
- pachatelé porozuměli důsledkům svého jednání a jeho dopadu na okolí a za své chování přebírali odpovědnost
- výsledky jednání napomáhaly obnově narušených vztahů a reagovaly na příčiny daného jednání (plán nápravy nereagoval na specifické potřeby oběti a pachatele byl jim „ušit na míru“)
- oběť a pachatel nabyli pocit, že je daná věc pro ně „uzavřená“ a oba našli cestu, jak se vrátit zpět do komunity

2.1.2 Povzbuzující nápravné principy¹⁷

Povzbuzující nápravná justice je založena na jednoduché myšlence. Povzbuzující nápravná justice je založena na starém, lidovém vnímání kriminálních činů. Přestože lze toto realizovat různě v různých kulturních prostředích, tento přístup

¹⁵ ZEHR, H. *Úvod do RESTORATIVNÍ JUSTICE*. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 25-26. ISBN 80-902998-1-4.

¹⁶ ZEHR, H. *Úvod do RESTORATIVNÍ JUSTICE*. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26. ISBN 80-902998-1-4.

¹⁷ ZEHR, H. GOHAR, ALI. *Restorative Justice*. USA Pennsylvania : Good Books, 2003 s. 17-18.

je pravděpodobně nejběžnější ve většině tradičních společností. V evropském prostředí vnímali naši předkové (a snad i naši rodiče) přečiny následovně:

- Zločin je akt násilí mezi lidmi a v rámci mezilidských vztahů.
- Násilí plodí povinnosti.
- Hlavní povinností je napravit to špatné.

Základem chápání přečinu je předpoklad o společnosti: všichni jsme vzájemně propojeni. V hebrejských písemných památkách je toto pevně zakořeněno v konceptu šalomu, ve vizi života ve smyslu “konání dobra” mezi jedinci, ve vztahu ke stvořiteli a k prostředí, v němž žijeme. Nicméně, celá řada kultur má slovo, jež reprezentuje význam jedinečnosti vztahů: v maorštině je to slovo whakappa; v jazyce indiánů kmene Navajo je to slovo hozho; pro mnoho afrických národů je to slovo ubuntu. Třebaže jsou specifické významy těchto slov různé, předávají podobný vzkaz: všechny věci jsou vzájemně propojené prostřednictvím vztahů.

Problém zločinu z pohledu našeho světa je, že reprezentuje nějaký společenský nedostatek, trhlinu v síti mezilidských vztahů. Zločin reprezentuje narušení vztahů: takové narušení je zároveň příčinou i následkem zločinu. Mnoho kulturních tradic má rčení, že poškození jedince ukazuje na poškození celku – narušení ve smyslu zločinu způsobí řetězovou reakci, která rozbije celou síť mezilidských vztahů. Navíc je kriminální čin často příznakem toho, že něco je v mezilidských vztazích v nerovnováze.

Mezilidské vztahy naznačují vzájemné povinnosti a vzájemnou zodpovědnost. Není tedy žádným překvapením, že v tomto náhledu na kriminální činy se zdůrazňuje důležitost odčinění napáchaného zla nebo “napravení”, odčinění napáchaného je vlastně povinnost. Zatímco ústřední důraz může být kladen na povinnosti, které mají splnit pachatelé trestných činů, cílení na propojení mezilidských vztahů otevírá takové možnosti, že jiné, zvláště velké, společnosti mohou mít taky takové povinnosti uvnitř sebe samých. Dokonce tento pohled na kriminální činy naznačuje zaujetí pro “uzdravení” těch, kteří byli trestným činem postiženi: oběti, ale také pachatelé a společnost.

2.1.3 Princip restorativní justice v České republice

Princip restorativní justice se začal rozvíjet v polovině 80. let 20. století v Kanadě a USA, postupně pronikal i do západní Evropy a je stále se rozvíjejícím

principem spravedlnosti. Vychází z něj alternativní tresty, alternativní způsoby řešení trestních věcí a taktéž i činnost Probační a mediační služby. Pojem „restorativní justice“ pochází z anglického slova restore, které znamená obnovit, navrátit do původního stavu. Primárním pojetím je, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí, a lze jej účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Podle této myšlenky trestný čin narušil sociální vztah mezi pachatelem, obětí a dotčenou společností.¹⁸

Česká republika je ovlivňována trendy evropských zemí a není tomu jinak i v případě alternativních trestů a možností odklonů v trestním řízení. Trestní právo je založeno na klasickém kontinentálním právu. Díky tomu je úprava poměrně rigidní. Poskytuje omezený prostor soudům, státním zástupcům a policejním orgánům pro hledání toho nejvhodnějšího postupu při řešení trestněprávních věcí. Dalším důležitým krokem bylo zakotvení Probační a mediační služby do našeho právního řádu zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. ledna 2001. Připravovaná rekodifikace trestního zákona počítá taktéž s větším uplatněním alternativních sankcí a zakotvuje některé nové instituty restorativní justice.¹⁹

Právní východiska Probační a mediační služby vycházejí z těchto principů restorativní justice:

- motivace pachatele k odpovědnosti za spáchaný trestný čin,
- motivace pachatele k životu bez konfliktu se zákonem,
- poskytnutí prostoru k participaci na odstranění následků nežádoucího chování,
- eliminace efektu labelingu,
- efektivní řešení případu, rychlé a dostačující,
- zplnomocnění oběti trestného činu, poskytnutí příležitosti stát se aktivním aktérem řešení případu, možnosti vyjádřit postoj ke spáchanému skutku a své představy o formě nápravy způsobené újmy,

¹⁸*Kriminalita mládeže a možnosti restorativní justice* [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z WWW:<http://www.ratolest.cz/sites/default/files/publikace/kriminalita_mladeze_a_moznosti_restorativni_justice_0.pdf>.

¹⁹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 20. ISBN 978-80-87071-55-7.

- respektování zájmu společnosti a budování její ochrany, působení v oblasti sekundární a zejména terciární prevence,
- účinná kontrola pachatelů,
- spravedlnost jako změna vztahu mezi účastníky konfliktu, jehož míra narovnání se posuzuje podle subjektivního měřítka dostatečnosti řešení.²⁰

²⁰ VĚTROVEC, V. a kol. *Zákon o probaci a mediaci - komentář*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. s. 9. ISBN 80-86432-32-7.

3 KRIMINALITA MLÁDEŽE

Každý stát, chce-li se chovat zodpovědně z hlediska budoucího vývoje kriminality v zemi, musí jednak věnovat trvalou a soustředěnou pozornost formám a projevům sociálně-patologických jevů u dětí a mladistvých, a dále musí hájit jejich práva a oprávněné zájmy v nejširším slova smyslu. Tato pozornost nesmí být pouze rázu represivního či restriktivního, ale musí mít spíše podobu chápající pedagogicko-psychologické analýzy, jež vyúsťuje do vhodných preventivních či resocializačních zásahů.²¹

Problematika delikvence mládeže je tradičně jednou z klíčových oblastí, na kterou je zaměřena pozornost kriminologů i celé společnosti. Na jedné straně existuje určitá vyšší míra tolerance v případě, že pachateli trestného činu jsou děti, a to vzhledem k jejich nezralosti i specifickým problémům v průběhu dospívání. Zkoumání příčin, charakteristických rysů, ale také účinnosti jednotlivých způsobů reakce společnosti na kriminalitu mládeže, včetně použití trestního práva, proto může významně pomoci nejen při zjišťování příčin kriminality obecně, ale také ke hledání efektivních nástrojů v boji proti kriminalitě mládeže a zejména k zamezení případné budoucí kriminální kariéry delikventních dětí v dospělosti.²²

3.1 Příčiny kriminality mládeže²³

Některé faktory ovlivňující delikvenci mládeže jsou však pro období dětství a dospívání specifické, případně hrají významnější roli než v jiných obdobích života. Z poznatků psychologie lze dovodit, že na častý výskyt kriminality mezi mládeží, zejména v oblasti tzv. bagatelních deliktů, mají významný vliv specifika spojená s psychickým, sociálním a mravním vývojem jedince v průběhu dětství a dospívání, přičemž určité porušování norem společnosti je dokonce považováno za normální chování jedince v rámci překonávání jednotlivých fází tohoto vývoje.

Z kriminologického a zejména trestně-politického hlediska je významné období přechodu od dětství k dospělosti. Pojem dospívání se řadí do období pubescence (v závislosti na pohlaví od 11. – 12. do 14. – 15. roku), adolescence (od 16. – 18., resp. 20. roku). Dospívání, zejména období pubescence je označováno

²¹ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL J. a kol. Kriminologie. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004. s. 377. ISBN 80-7357-026-2.

²² KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 265. ISBN 80-7179-813-4.

²³ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 273-274. ISBN 80-7179-813-4.

jako období bouří, zmatků, vzdorů a konfliktů, souvisejících s uvolňováním vztahů dospívajícího k rodině, jeho potřebou být respektován jako dospělý, pohlavním dozríváním, hledáním vlastní identity, kdy významný vliv zde mají sociální a kulturní faktory. Posléze v adolescenci již dochází ke stabilizaci a zpevnování postojů a zájmům uvolňování se ze závislosti na rodičích. Ještě více se zvyšuje snaha osamostatnit se, často spojená, zejména u chlapců, se sklony k chlubení a předvádění se v souvislosti s potřebou uznání zejména v rámci vrstevnické skupiny. Typické jsou projevy odmítání hodnotových postojů starších generací, nespokojenosti se společenskými poměry a obavy z budoucnosti. Období dospívání je spojováno s tzv. krizí identity, kterou se rozumí období pochybností, jež je neoddělitelnou součástí zdravého psychosociálního vývoje, kdy si jedinec ujasňuje svou sexuální orientaci, a zkouší si různé sociální role, přičemž v optimálním případě dochází k vyřešení této krize kolem 20. roku věku.

3.2 Etiologie kriminality mládeže²⁴

- biologický a psychický základ
 - vyřazení vrstevníků s odlišnostmi poznamenávající vzhled jedince nebo jeho zdravotní stav
 - rozdílná reakce na alkohol a drogy
 - faktor akcelerace – urychlené biologické zrání
 - vliv temperamentu
 - rozličnost rozumových schopností
- sociální vliv
 - rodinné prostředí
 - nepřipravenost na rodičovství
 - nechtěné dítě
 - nepřítomnost rodiče
 - nový partner v rodině
 - ekonomická úroveň
 - škola
 - stigmatizace
 - vrstevníci
 - trávení volného času, pocit nudy

²⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. Brno : Tribun EU, 2010, s. 147-148. ISBN 978-80-84708-21-8.

3.3 Kontrola kriminality

Hodně diskusí mimo odborné kruhy vyvolává představa o preventivním působení trestního práva a speciálně trestu odnětí svobody. Ve veřejném mínění, v žurnalistice i v politice se vliv trestů obecně přeceňuje. Argumentace mnohých občanů, novinářů a politiků je založena spíše na předsudcích korespondujících s náladou společnosti než na znalosti skutečného vlivu hrozby trestu na odstrašení potencionálních pachatelů od kriminálního chování. Pachatele by teoreticky mohla odstrašovat:

- výše trestu,
- rychlost trestu, tj. krátkost doby, za jakou na pachatele trest dopadne a
- neodvratnost trestu čili míra pravděpodobnosti, že po spáchání trestného činu trest pachatele postihne.²⁵

3.4 Prevence kriminality²⁶

Prevence kriminality zahrnuje komplex opatření sociální a situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností. Součástí prevence je i pomoc obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí. Preventivní aktivity se uskutečňují v rámci celostátním, regionálním i místním a v každém tomto případě na úrovni primární, sekundární a terciární.

Primární prevence je zaměřena na celou populaci, dospělé i děti, sekundární prevence se zaměřuje na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, úžeji vymezené podle věku, druhu ohrožení, teritoria apod. a na kriminálně rizikové sociální i situační prostředí. Terciární prevence představuje resocializační opatření zaměřující se na ty, kteří trestný čin již spáchali, na lokality, které již byly kriminalitou zasaženy a na osoby, které se již staly oběťmi trestných činů.

²⁵ MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2011. s. 262. ISBN 978-80-7367-825-8.

²⁶ Gjuričová Jitka. *O prevenci kriminality* [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>>.

Tabulka 1: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2010²⁷

Kriminalita			Spácháno skutků			Stíháno, vyšetřováno osob	
Název	Zjištěno	Objasněno	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Vraždy	173	156	2	4	6	1	4
Násilné činy	18 073	12 170	349	810	1 116	396	743
Mravnostní činy	1 181	1 354	97	166	261	81	151
Krádeže vloupáním	59 758	11 765	319	1 277	1 499	338	891
Krádeže prosté	126 311	20 947	334	1 537	1 826	293	1 089
Majetkové činy	203 717	37 665	748	3 033	3 627	756	2 183
Ostatní krim. činy	25 437	20 440	284	904	1 167	289	615
Zbývající kriminalita	35 960	32 657	53	193	245	34	159
Hospodářské činy	28 371	13 382	53	233	282	50	159
Obecná kriminalita	249 038	71 629	1 498	4 913	6 171	1 522	3 692
Celková kriminalita	313 387	117 685	1 584	5 339	6 698	1 606	4 010

Tabulka 2: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2011²⁸

Kriminalita			Spácháno skutků			Stíháno, vyšetřováno osob	
Název	Zjištěno	Objasněno	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Vraždy	173	156	2	4	6	1	4
Násilné činy	18 073	12 170	349	810	1 116	396	743
Mravnostní činy	1 181	1 354	97	166	261	81	151
Krádeže vloupáním	59 758	11 765	319	1 277	1 499	338	891
Krádeže prosté	126 311	20 947	334	1 537	1 826	293	1 089
Majetkové činy	203 717	37 665	748	3 033	3 627	756	2 183
Ostatní krim. činy	25 437	20 440	284	904	1 167	289	615
Zbývající kriminalita	35 960	32 657	53	193	245	34	159
Hospodářské činy	28 371	13 382	53	233	282	50	159
Obecná kriminalita	249 038	71 629	1 498	4 913	6 171	1 522	3 692
Celková kriminalita	313 387	117 685	1 584	5 339	6 698	1 606	4 010

²⁷ Statistické přehledy kriminality z webových stránek Policie ČR ze dne 17. ledna 2011.

²⁸ Statistické přehledy kriminality z webových stránek Policie ČR ze dne 12. ledna 2012.

Tabulka 3: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2012²⁹

Kriminalita			Spácháno skutků			Stíháno, vyšetřováno osob	
Název	Zjištěno	Objasněno	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Vraždy	188	175	2	2	4	2	2
Násilné činy	18 358	12 672	366	829	1 153	360	727
Mravnostní činy	1 981	1 473	122	198	315	90	193
Krádeže vloupáním	55 554	11 122	229	1 105	1 249	240	806
Krádeže prosté	119 367	23 678	337	1 334	1 624	253	814
Majetkové činy	194 970	40 299	649	2 605	3 113	612	1 804
Ostatní krim. činy	27 140	21 569	232	733	947	221	524
Zbývající kriminalita	34 434	30 899	49	150	197	58	124
Hospodářské činy	27 633	13 247	45	198	238	30	114
Obecná kriminalita	242 449	76 013	1 369	4 365	5 528	1 283	3 248
Celková kriminalita	304 528	120 168	1 463	4 713	5 963	1 371	3 486

Tabulka 4: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2013³⁰

Kriminalita			Spácháno skutků			Stíháno, vyšetřováno osob	
Název	Zjištěno	Objasněno	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Vraždy	182	165	3	7	10	3	8
Násilné činy	18 689	12 908	274	677	909	277	591
Mravnostní činy	2 109	1 493	101	216	317	81	210
Krádeže vloupáním	62 384	13 407	217	897	1 045	238	617
Krádeže prosté	125 573	24 500	299	1 002	1 250	234	689
Majetkové činy	209 351	43 965	590	2 052	2 514	582	1 453
Ostatní krim. činy	30 316	24 336	260	659	898	256	514
Zbývající kriminalita	34 522	30 820	31	122	152	30	93
Hospodářské činy	30 376	15 857	30	119	147	25	78
Obecná kriminalita	260 465	82 502	1 225	3 604	4 638	1 196	2 768
Celková kriminalita	352 366	129 181	1 286	3 845	4 937	1 251	2 939

²⁹ Statistické přehledy kriminality z webových stránek Policie ČR ze dne 10. ledna 2013.

³⁰ Statistické přehledy kriminality z webových stránek Policie ČR ze dne 14. ledna 2014.

Tabulka 5: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2014³¹

Kriminalita			Spácháno skutků			Stíháno, vyšetřováno osob	
Název	Zjištěno	Objasněno	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Vraždy	160	135	-	3	3	-	4
Násilné činy	16 949	11 912	287	565	822	310	529
Mravnostní činy	2 205	1 552	120	198	316	98	189
Krádeže vloupáním	4 930	11 261	168	710	829	227	459
Krádeže prosté	103 708	23 898	258	820	1 043	218	595
Majetkové činy	173 611	40 994	515	1 720	2 128	581	1 215
Ostatní krim. činy	29 729	23 260	333	656	968	300	468
Zbývající kriminalita	35 431	31 577	39	121	159	38	117
Hospodářské činy	30 731	16 941	56	125	173	42	75
Obecná kriminalita	222 494	77 718	1 255	3 121	4 234	1 289	2 401
Celková kriminalita	288 660	126 237	1 350	3 367	4 566	1 369	2 593

Vysvětlivka: Tabulka 1 – 5 ukazuje jednotlivé druhy kriminality, kterou spáchali mladiství od 15 – 17 let v České republice v letech 2010 – 2014. V tabulkách jsou uvedeny počty registrovaných trestných činů a objasněných trestných činů, z toho počet pachatelů nezletilých, počet pachatelů do 15 let věku, počet pachatelů mladistvých. V tabulkách je dále uvedeno, kolik bylo spácháno skutků a kolik bylo stíháno a vyšetřováno osob.

³¹ Statistické přehledy kriminality z webových stránek Policie ČR ze dne 13. ledna 2015.

Tabulka 6: Soudní statistika počtu udělených trestních opatření mladistvým (15 - 17 let) v jednotlivých letech 2010 - 2014³²

Rok	Řešeno případů	Uznání vinnými	Muži	Ženy	Uloženo trestní opatření
2010	30	10	8	2	§ 283/1 – 4x, § 205/1 - 2x, § 249/1, § 201/1, § 346/2A, § 241/1B
2011	33	14	11	3	§ 283/1 – 6x, § 205/1 -2x, § 205/2, § 175/1, § 178 ½, § 287/1 – 2x, § 147 ½
2012	19	8	5	3	§ 325 1A/B, § 271/1, § 276 1/2B, §187/1 - 2x, 283/1 - 2x, § 233/2
2013	15	10	6	4	§ 178 ½, § 205/1B - 2x, § 205 1/3, § 205 1A - 2x, § 345/2, § 187/1 - 3x
2014	15	7	4	3	§ 283/1 -3x, 205/1D, § 173/1, § 187/1, § 205 1A/B

Vysvětlivka: Tabulka 6 ukazuje soudní statistiku počtu udělených trestních opatření mladistvým (15 – 17 let) v letech 2010 – 2014 v okrese Pelhřimov. Z tabulky vyplývá, kolik bylo celkem řešeno případů, kolik mladistvých bylo uznáno vinnými v poměru mužů a žen, kolik bylo uděleno trestních opatření mužům a kolik ženám. Dále je v tabulce uvedeno, kolikrát bylo trestních opatření uděleno a na základě jakého paragrafu.

³² Interní materiál Okresního soudu v Pelhřimově – Statistika počtu udělených trestních opatření mladistvých (15 – 17 let) v letech 2010 – 2014 ze dne 20. října 2015.

4 VÝVOJ A VZNIK PROBACE A MEDIACE VE SVĚTĚ A V ČESKÉ REPUBLICE

4.1 Probace a mediace ve světě³³

Mediační programy se v trestní justici v Evropě začaly uplatňovat od konce 70. let 20. století. Inspirací byla zejména Kanada, Austrálie a Nový Zéland. Hlavní myšlenkou a cílem mediačních programů je zapojit aktivně do řešení trestního konfliktu pachatele i oběť. Název probace je odvozen od slova probace = zkoušet, ověřovat. Je to specializovaná forma činnosti s pachatelem pomocí dohledu a kontroly. Jejím zakladatelem je americký obuvník John Augustus, který se dobrovolně staral o pachatele trestných činů. V roce 1841 složil poprvé kauci za muže, který byl obviněn z opilství. Zaručil se tak soudci, že ho přivede ke spořádanému životu a ten odložil vynesení rozsudku. Později se s obviněným dostavil k soudu, kde předložil důkazy o jeho nápravě a požádal o zmírnění jeho trestu. Do roku 1858 John Augustus složil takto kauci za více než 2000 lidí. Na jeho podnět byl nakonec v roce 1878 přijat první probační zákon ve státě Massachusetts.

V období 50. let 20. století se probace zaměřuje na osobu pachatele popřípadě na jeho sociální okolí. V práci s pachatelem trestných činů se uplatňují metody dobrovolnosti a charity.

V 80. letech nastává období vývoje trestní politiky. Charakteristickým rysem se stává náhrada obvyklých trestů opatřeními a způsoby práce, které nejsou vnímány jako klasický trest v podobě podmíněného či nepodmíněného odnětí svobody. Probace se uplatňuje nejen po rozhodnutí soudu, ale i v celém přípravném řízení, od zadržení pachatele až po sankce, opatření a zajištění účinného výkonu.

V 90. letech sílí tendence zohledňovat v probační službě práci s prostředím, kde došlo ke spáchání trestného činu. Je zdůrazňována potřeba práce s oběťmi trestných činů. Rozvíjí se proto spolupráce probační služby s organizacemi, které mají na starost oběti trestných činů – probační služba jim nabízí speciální poradenství, pomoc a další služby. Zásadním přelomem je vnímání trestného činu, jako konfliktu mezi pachatelem, poškozeným a společností. Vyhodnocením dosavadních zkušeností a vývojem oblasti mediace v trestním řízení se jako neoptimálnější jeví současné organizační uspořádání

³³ NOVÁK, K. *Mediace jako činnost vykonávaná v souvislosti s trestním řízením*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha, Katedra Práva. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Petr Ulmann.

a posláni probačních služeb v Evropě. Následně se začínají rozvíjet i další služby a činnosti jako je například náhrada vazby a s tím spojené poradenství. Tyto služby se objevují v zemích, jako jsou Dánsko, Belgie nebo Nizozemsko, kdy se jedná o včasnou intervenci v průběhu zadržení podezřelého Policií, vzdělávání a dohled nad vězeňským personálem. V Anglii a Walesu jsou probační pracovníci povinni nabídnout poškozenému bližší informace o možnostech těchto služeb a diskutovat s ním alternativní dopady pro jeho život a jeho rodinu. V Belgii a Nizozemsku je na činnost probační služby navázán program pomoci obětem, který zajišťují vyškolení dobrovolníci. V roce 1982 byla založena organizace CEP³⁴. Jejími členy jsou vládní a soukromé organizace, které působí v oblasti probace. Jejím posláním je přispívat k výměně mezinárodních informací a zkušeností mezi odborníky a praktiky v oblasti probace. V ČR zastupuje CEP Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici.

4.2 Období do roku 1989

Přestože bylo komunistické Československo totalitním režimem s represivním trestním systémem, různé skupiny odborníků na poli trestního práva, kriminologie, penologie a dalších usilovaly o prosazení změn v tehdejší trestní politice. Mezi tyto aktivity patřilo hlavně úsilí zmíněných odborníků z konce šedesátých let, které zahrnovalo trendy k posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestných činů, zejména se zaměřením na odstranění příčin porušování právních norem. V letech 1968-1971 vzniklo ve spolupráci Národního výboru hl. m. Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického při tehdejší generální prokuratuře experimentální středisko postpenitenciární péče, které pracovalo v rámci projektu Výzkum faktorů recidivy, jeho cílem bylo ověřit v podmínkách velkého města účinné metody práce s tzv. sociálně nepřizpůsobivými občany, včetně těch, kteří byli propuštěni z výkonu trestu. Tím byl zahájen proces uplatňování nové profese sociálních kurátorů, jejichž pracoviště se postupně rozšiřovala do dalších měst. Orientace na pachatele trestné činnosti, především na recidivisty, byla výrazem dobového přesvědčení, že síly je nutno nasměrovat tam, kde je situace de facto nejhorší. Tím byl žádoucí systém prevence sociálně patologických jevů založen v podstatě od konce. V návaznosti na sociální kurátory již po několika letech vznikla místa specialistů pro práci s delikventní mládeží, tzn. kurátorů pro mládež, v rámci tehdejších okresních národních výborů, přičemž v jejich činnostech převládal prvek kontroly. Až koncem

³⁴ Stálá evropská konference pro probaci a péči o propuštěné.

osmdesátých let 20. století došlo k redefinici poslání této instituce, kdy se začalo kromě kontroly stále více objevovat téma zprostředkování pomoci mladistvým, proti nimž bylo vedeno trestní stíhání, a také jejich rodinám.³⁵

4.3 Období po roce 1989

Po roce 1989 se v souvislosti se zásadní změnou politického a společenského systému daleko výrazněji projevíly důsledky dlouhotrvajících nedostatků minulého režimu v oblasti trestní politiky hlavně na vysokém nárůstu drobné kriminality a pokračující silné represi celého justičního systému. Přesto se v tomto období začínají objevovat kromě již existujících sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež další aktivity, jež přispěly k budoucímu formování základů probace a mediace v ČR.³⁶

Zavedení institutu alternativ. Předně šlo o experiment Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež (dále jen MS alternativa), zahájený v roce 1991 skupinou odborníků Ústavu státu a práva ČSAV, tehdejší Městské prokuratury v Praze a dalšími odborníky z řad sociální práce s mládeží. Autoři projektu se inspirovali zkušenostmi sociálních pracovníků západních zemí z konce osmdesátých let, zejména pak z Rakouska, kde se začaly využívat tzv. odklony trestního řízení. Experiment probíhal od roku 1991 a s různými obměnami pokračoval v devadesátých letech i mimo hlavní město. Prostřednictvím projektu MS alternativa se v řešení trestné činnosti nově objevil prvek aktivního zapojení pachatele, se zaměřením na odstranění následků jeho jednání, a také poškozeného, jemuž bylo umožněno ovlivňovat proces vlastního odškodnění. Poprvé byly uplatněny prvky mediace mezi poškozeným a obviněným jako metody řešení sporu za přispění třetí osoby – mediátora. S experimentem MS alternativa souvisely postupné změny na poli trestní legislativy směrem k rozšíření škály trestů nespojených s uvězněním pachatele a dalších opatření, zejména tzv. odklonů v trestním řízení.³⁷

S mírnou nadsázkou lze říci, že příběh „moderní historie“ prosazování alternativních sankcí a opatření, probačních a mediačních aktivit se u nás začíná psát začátkem devadesátých let 20. století. V roce 1993 byl novelou trestního řádu zaveden do našeho trestního práva první alternativní institut tzv. odklon-diverze,

³⁵ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 10. ISBN 978-80-7367-757-2.

³⁶ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 11. ISBN 978-80-7367-757-2.

³⁷ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 11. ISBN 978-80-7367-757-2.

tj. podmíněného zastavení trestního stíhání, který byl na svou dobu revoluční, protože do našeho kontinentálního pozitivistického právního systému vnesl prvky anglosaského práva a vytvořil ideální možnost pro uplatňování prvních aktivit a postupů restorativní justice v našem trestním řízení. Tím byl zahájen řetězec událostí, které představují jeden z principiálních reformních kroků systému trestní spravedlnosti v ČR. V roce 1996 byly od trestní legislativy zavedeny další dva instituty alternativ, další varianty odklonu v trestním řízení – tzv. narovnání a trest obecně prospěšných prací.³⁸

S rozvojem sociální práce souvisí založení Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici v květnu roku 1994. Toto sdružení se zformovalo při Katedře sociální práce FF UK v Praze. Činnost byla zaměřena především na rozvoj sociální práce v oblasti trestní justice v souvislosti s uplatňováním, ověřováním a zaváděním nových přístupů, metod a technik sociální práce s občany, kteří jsou trestně stíháni nebo odsouzeni za trestný čin. Pomocí usilovné práce vytvořili tři projekty:

1. „Soudní pomoc“ byla určena jako informační servis pro soudce a státní zástupce o osobě, proti které se vede trestní stíhání,
2. „Mimosoudní vyjednávání - narovnání“ nabízelo možnosti řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným a
3. „Probační služba“ – jejím cílem bylo zefektivnit výkon podmíněných trestů odnětí svobody.

Částečně i pomocí tohoto sdružení, které stojí za projekty na vytvoření specializovaných pracovišť, jež předložilo tyto projekty ministru spravedlnosti, došlo k legislativním změnám. Nařízením vlády č. 341/1994 Sb. byla zakotvena role probačních úředníků a tito započali svoji činnost od 1. 1. 1996. Postupně docházelo k budování sítě probačních pracovníků na okresních a krajských soudech. Jednalo se v podstatě o specializované soudní úředníky, ovšem stále bylo zapotřebí diferencovat roli probačních pracovníků od soudních úředníků. Praxi probačních úředníků při okresních a krajských soudech ztěžovalo hned několik omezení. Jednalo se na např. o kumulaci funkcí a nedostatek prostoru pro aktivity probační a mediační, dále o pochybnosti soudců a veřejnosti o efektivnosti alternativních trestů. Díky těmto nedostatkům v práci probačních úředníků ministerstvo spravedlnosti připravilo návrh nového zákona o Probační a mediační službě, který by vhodně upravil organizační

³⁸ ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediacce: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 11-12. ISBN 978-80-7367-757-2.

a personální strukturu včetně pravomoci probačních a mediačních úředníků. Vznikl tak zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, účinný od 1. 1. 2001. Probace se díky tomuto zákonu může uplatňovat a zlepšovat stále více.³⁹

³⁹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishing, 2007, s. 24-25. ISBN 978-80-87071-55-7.

5 PROBACE A MEDIACE

5.1 Pojem probace⁴⁰

Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Probace pochází z latinského slova **probare**, tedy zkoušet, ověřovat.

Do probační činnosti spadá působení probačního pracovníka v rámci tzv. probačního dohledu, soudní pomoci, včasné pomoci, jeho působení při zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací. Dále spolupráce při vytváření podmínek pro výkon probačního programu a další.

Tato činnost je založena na účelné kombinaci tří prvků: kontroly, pomoci a poradenství. Její uplatnění vede ke zvýšení účinnosti trestní sankce stejně jako k dosažení vyváženého poměru mezi trestní represí a prevencí. V probaci je spatřován především prostředek humanizace zacházení s odsouzenými tak, že probace méně narušuje sociální vazby pachatelů, méně je psychicky traumatizuje. Poskytuje možnost být součástí společnosti, nijak se nevymykat od ostatních, nebýt odlišní.

Probace může být chápána jak v užším, tak v širším slova smyslu. V užším smyslu se jedná především o určitý typ opatření, které spočívá v podmíněném odložení trestu, dále osobní péči a dohledu, jež je ukládán soudem tomu, kdo byl uznán vinným ze spáchání trestného činu. S tímto dohledem je často spojován i osobní závazek obžalovaného dodržovat podmínky soudem mu uložené. Probace v širším slova smyslu je založena nejen na soudním rozhodnutí, ale i na celém systému služeb, které jsou odsouzenému prostřednictvím Probační a mediační služby zajišťovány. V našem zákonu je probace chápána ještě široce – zahrnuje i vykonávání dohledu při podmíněném odsouzení s dohledem, při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, dále při kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody včetně

⁴⁰ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 21-22. ISBN 978-80-87071-55-7.

uložení povinností a omezení a dále ve sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

5.1.1 Cíle a poslání probačních služeb⁴¹

Poslání probační služby mohou být různá, společným cílem ve všech evropských zemích je:

- informovat a hodnotit pachatele, poskytovat soudním i jiným orgánům potřebné informace a spolupůsobit při vynášení rozsudku. Tedy jedná se především o vypracování zpráv za účelem individualizace trestního postihu nebo poskytnutí informací spojených s výkonem trestu a plnění povinností,
- účastnit se organizace a kontroly alternativních trestů a opatření, zajistit jejich realizaci prostřednictvím individuální práce s pachateli trestných činů díky posilování jejich schopnosti začlenit se do společnosti a vést nekonfliktní život,
- spolupůsobit při rozvoji programů zaměřených na odklon trestního stíhání a pomáhat při jejich realizaci,
- asistovat a pečovat o propuštěné na základě metod sociální práce ve všech fázích, poskytovat jim sociální a psychologickou pomoc, poradenství a podporu,
- snažit se zabránit pachatelům dopustit se opětovně trestného činu, motivovat je k neproblematickému způsobu života. Věnovat se klientům ve výkonu trestu odnětí svobody. Pomáhat jim se připravovat na život na svobodě,
- formovat bezpečnou společnost,
- kontrolovat dodržování uložených podmínek odsouzeným,
- spolupracovat s dalšími organizacemi státními i soukromými, podílet se na fungování různých projektů a činností vedoucích ke zlepšení fungování probačních služeb,
- snažit se pomoci pachatelům a jejich rodinám udržet a zlepšit jejich vzájemný vztah, omezit možnost vzniku překážek při sociální integraci.

⁴¹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishing, 2007, s. 25-26. ISBN 978-80-87071-55-7.

Obecně jsou považovány za přednosti probace, jak je vcelku výstižně, uvádí na základě zahraničních pramenů, u nás např. Nezkusil ve své práci „K některým stránkám institutu probace“, tyto skutečnosti:

- pachatel je ušetřen škodlivých důsledků výkonu trestu odnětí svobody,
- pachatel zůstává ve společnosti, udržuje svazky s rodinou i širším prostředím; může vést normální život, učit se přebírat na sebe odpovědnost,
- pachateli se v jeho úsilí o docílení nápravy dostává účinné pomoci v podobě dohledu probačního pracovníka.⁴²

5.1.2 Probátor

Probátor pozve klienta na první konzultaci, během které mu objasní svoji roli. Poskytne mu všechny informace týkající se trestu obecně prospěšných prací, a to jak právní, tak i organizační. Od klienta zjistí jeho předpoklady k výkonu trestu. Na základě těchto informací a seznamů požadavků v dané lokalitě následně s klientem vybere vhodný druh práce. Probátor vystupuje zároveň jako pomoc nabízející pracovník, na kterého se klient v případě potíží může obrátit. Během výkonu obecně prospěšných prací je Probátor v kontaktu o obecním (obvodním) úřadem a jednotlivými pracovišti. Sleduje průběh výkonu obecně prospěšných prací u klienta, aktivně vstupuje do jednání v případě komplikací během výkonu trestu. Spolupůsobí při podání návrhu na přerušování OPP, odklad OPP, přeměnu OPP na nepodmíněný trest odnětí svobody v případě jeho neplnění.⁴³

5.2 Pojem mediace

Koncepce restorativní justice v naznačeném pojetí se i v České republice uplatňuje jako teoretické východisko legislativní úpravy i praktického uplatnění odklonu od standardního trestního řízení a velké části alternativních trestněprávních sankcí. Z programů, které prosazují hlavní myšlenky restorativní justice do praxe, je nepochybně nejznámější mediace, tj. zprostředkování urovnání vzájemných vztahů

⁴² SOTOLÁŘ, A. PÚRY, F. ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C. H. Beck, 2000. s. 302-303. ISBN 80-7179-350-7.

⁴³ ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 2. vyd. Praha : Armex, 2009. s. 131. ISBN 978-80-86795-74-4.

mezi jednotlivými subjekty dotčenými trestným činem za pomoci mediátora, jehož úkolem je tento proces řídit a přispět k nalezení řešení.⁴⁴

Mediace je tedy v tomto pojetí chápána jako cesta, které usnadňuje řešení určité trestní věci mimo standardní trestní řízení a současně posiluje odpovědnosti pachatele, ale i oběti trestného činu za hledání tohoto řešení. Oba vždy mají volbu, zda chtějí možnosti mediace svého případu využít, či nikoliv. Mediace je založena na dobrovolnosti účastníků (pachatele a oběti, ale i dalších, případně zúčastněných osob), a proto kterákoliv ze zúčastněných osob může odmítnout se tohoto procesu zúčastnit a může se také kdykoliv rozhodnout nepokračovat v účasti na tomto mimoprocesním způsobu řešení trestní věci.⁴⁵

Pro provedení mediace jsou potenciálně vhodné všechny případy, v nichž je trestný čin výsledkem mezilidských vztahů a z nich vzniklého konfliktu mezi pachatelem a poškozeným (obětí). Zásadně se však mediace využívá v případech řešení méně závažných trestných činů (zejména přečinů) v trestním řízení. Některé případy trestných činů ovšem budou typově přicházet pro mediaci v úvahu jen zcela výjimečně, to se může týkat například trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny, zvláště závažných zločinů proti životu a zdraví, proti svobodě a lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestné činnosti ve finanční sféře, daňových deliktů, trestných činů proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby nebo spáchaných z rasových či podobných motivů.⁴⁶

Cílem mediace je jasně formulovaná, srozumitelná a prakticky uskutečnitelná dohoda, která je společně přijatelná pro všechny zúčastněné. Na rozdíl od soudního nebo arbitrážního řízení se na její podobě podílejí všichni účastníci mediačního procesu. Dohoda se písemně zaznamenává, stvrzuje podpisy, a tak podle závazkového práva může nabývat charakteru právní smlouvy. Dohoda zahrnuje konkrétní postupy řešení, rozdělení zodpovědností, úkolů i sankce za její nedodržení. Konečnou podobu mohou jednotlivé sporné strany konzultovat se svými advokáty.⁴⁷

⁴⁴ HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha : Grada, 2013. s. 277. ISBN 978-80-547-4709-3.

⁴⁵ HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha : Grada, 2013. s. 277 - 278. ISBN 978-80-547-4709-3.277-278

⁴⁶ HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha : Grada, 2013. s. 277 - 278. ISBN 978-80-547-4709-3.

⁴⁷ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. Praha : Pallata, 1996. s. 11. ISBN 80-901710-6-0.

Mediace poskytovaná Probační a mediační službou je bezplatná a založená na souhlasu obou stran. Poškozenému mediace nabízí možnost pochopení situace, okolností a zvyšuje pravděpodobnost rychlé náhrady škody. Obviněnému umožňuje vyjádření omluvy poškozenému, vysvětlení svého jednání a odčinění důsledků spáchaného trestného činu. Mediace je provázaná s trestním řízením a její výsledky jsou v něm také zohledněny.⁴⁸

5.2.1 Mediátor⁴⁹

Intervencí mediátora (mediátorů) do procesu hledání řešení konfliktů a napomáháním účastníkům ve vyjednávání informovaného souhlasu s uzavřením dohody je mediace specifická, která se od ostatních řešení konfliktů odlišuje tím, že je prováděna pomocí další osoby. Mediátor je odborník na efektivní vyjednávání. Je nezávislý a neutrální. Je zodpovědný za proces jednání a rozhoduje o jeho formě. Výsledek jednání a odpovědnost za rozhodnutí o věcné stránce řešení zůstává plně na straně účastníků – klientů. Do věcné stránky konfliktu tedy mediátor sám nezasahuje, nevybírání, dokonce ani nehodnotí možná řešení. Jiná situace nastává, když klient zhodnocení řešení žádá. Mediátor se pak zaměřuje na hodnocení možných důsledků (např. právních, výchovných, obchodních) daného řešení. Měl by se však vyvarovat hodnocení řešení ve vztahu ke klientovi, tj. zda je či není určité řešení pro tohoto klienta vhodné, dobré. Mediátor zprostředkovává komunikaci, pomáhá účastníkům analyzovat situace a formulovat jejich zájmy.

Mediátor bývá charakterizován jako nestranný odborník na proces řešení sporů. Nestrannost je tedy považována za jeho podstatnou charakteristiku. Na první pohled to vypadá, že kolem nestrannosti je všechno jasné – prostě je třeba se chovat ke všem stejně a nestrannost je na světě. Především se může stát, že účastníci konfliktu vyžadují rozdílnou míru péče. Jeden z nich může být například dominantní, druhý submisivní. Nevyváženou dvojici mohou tvořit i extravert s introvertem. Nebo pachatel a oběť. Člověk se zvučným a člověk s tichým hlasem. Zkušený rutinér a nezkušený začátečník. Člověk pod tlakem a člověk vyrovnaný. Takových příkladů je pochopitelně dlouhá řada.⁵⁰

⁴⁸ *Možnost mimosoudního řešení konfliktu - mediace* [online]. 2002-2015 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z WWW:< <https://www.pmscr.cz/mediace/>>.

⁴⁹ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha : Grada, 2003. s. 50-51. ISBN 80-247-0467-6.

⁵⁰ PLAMÍNEK, J. *Mediace: neúčinnější lék na konflikty*. Praha : Grada, 2013. s. 83. ISBN 978-80-247-5031-6.

Aktivní účast mediátora na řešení konfliktu je základní charakteristikou mediace. Není to však charakteristika jediná. Jejím zdůrazňováním vzniká dojem, že mediátor je nejdůležitější účastník mediace. V těchto definicích mediace chybí větší vztahování mediace – jejího vnímání, cíle, výsledku – ke klientům.

6 ÚLOHA A ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY

Probační a mediační služba (dále i PMS) byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), s účinností od 1. 1. 2001. Jejím hlavním úkolem je provádět úkony probace a mediace v rozsahu daném tímto zákonem, zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), zákonem č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TR) a zákonem č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM). Tento zákon byl přijat zejména z důvodů potřeby reagovat na stávající situaci a postavení probačních úředníků poněkud komplexněji a dále aby umožnil prosazování prvků restorativní justice v českém trestním právu.⁵¹

Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, která je financována státem respektive z rozpočtu Ministerstva spravedlnosti, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice. Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.⁵²

Pro účely zákona o PMS se probací rozumí „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život,

⁵¹ ŽATECKÁ, E. Postavení a úkoly Probační a mediační služby. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 46. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁵² *Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. 2002-2015 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>.

vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.⁵³

Mediace je vymezena jako „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Důležité je také to, že může být prováděna jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Má-li v ní dojít ke společnému řešení, je nutná spolupráce všech stran, bez ní by dohoda nebyla možná.⁵⁴

Probační a mediační služba navazuje na koncept tzv. obnovující (restorativní) justice. Tato myšlenka vychází z nového pohledu na trestný čin jako na konfliktní sociální situaci v lidském společenství mezi poškozeným a obviněným. Díky těmto východiskům docházíme k odlišným zdrojům a postupům, které přinášejí konsensuální řešení trestní věci na rozdíl od retributivní justice. I v minulosti se setkáváme s vývojem v pojetí spravedlnosti. Někdejší tresty by dnes již byly nesmyslné – např. upalování čarodějnic na hranici, utínání končetin či lámání kostí a vytrhávání jazyka. Hodnoty se mění, do popředí se dostává lidskost, humanita. Je výhodnější pro společnost napravit pachatele trestného činu a tím docílit toho, aby se již dalšího činu nedopustil, než na něj represivně působit.⁵⁵

6.1 Cíle činnosti PMS⁵⁶

Integrace pachatele – Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.

Participace poškozeného – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

⁵³ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 46. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁵⁴ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 47. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁵⁵ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 47. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁵⁶ DOUBRAVOVÁ, D., *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha : Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. D1 – 1 (různé stránkování). ISBN 80-902998-0-6.

Ochrana společnosti – Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.

6.2 Organizace Probační a mediační služby

Probační a mediační služba je organizační složkou státu, která je podřízena ministerstvu spravedlnosti. V čele PMS stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Probační a mediační služba není právnickou osobou. Pod ředitelstvím, které je ústředním orgánem, jsou jednotlivá samostatná střediska PMS, která se řídí příslušností soudu, případně v přípravném řízení příslušností zástupce, a většina z nich působí přímo v sídlech okresních soudů. V obcích, které jsou sídly více okresních soudů, mohou mít střediska sloučena na nižší počet, než je počet okresních soudů. Střediska mohou být rozčleněna na jednotlivá oddělení zaměřená na mladistvé obviněné, uživatele omamných látek a další. Podrobnosti upravuje statut PMS vydaný ministerstvem spravedlnosti.⁵⁷

6.3 Součinnost Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími institucemi⁵⁸

Probační a mediační služba postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů. Nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení.

Probační a mediační služba při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochrany dětí a poskytování sociální péče občanům společensky nepřizpůsobeným.

6.4 Úředníci a asistenti

Činnost probačních a mediačních služeb plní probační úředníci a probační asistenti. Mezi úředníkem a asistentem je největším rozdílem požadavek na vzdělání. U probačního úředníka je nutný vysokoškolský magisterský stupeň v oblasti společenskovední a uchazeč musí vykonat odbornou zkoušku. Pro práci probačního

⁵⁷ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, s. 48-49. ISBN 978-80-87071-55-7.

⁵⁸ SVOBODA, I. *Úvod do studia Mediace a probace*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005, s. 7-8. ISBN 80-7318-261-0.

asistenta je nutné vystudovat střední školu v oblasti společenskovední. Jsou-li kandidáti přijati do funkce úředníka a asistenta, jejich vzdělávání nekončí, ale pokračuje různými přednáškami, školeními a odbornými zkouškami. Úředník je asistentovi nadřazen, pověřuje jej plněním různých úkolů, může být jmenován vedoucím střediska. Činnosti úředníka je více specializovaná na před rozsudkovou činnost, tedy mediaci, zatímco asistent zastává úkoly spojené s probačními dohledy a výkonem trestu obecně prospěšných prací. Toto rozdělení vyplývá ze skutečnosti, že mediační činnost spočívá ve vytváření dohody, v konstruktivní práci s účastníky, je tedy nutná velmi dobrá znalost komunikačních technik včetně odborných znalostí. Zatímco probační dohled a výkon obecně prospěšných prací je trestem, který již nejde změnit. Pracovník v jejich rámci „pouze“ kontroluje, zda odsouzená řádně plní podmínky svého trestu. Navíc bylo o něm soudem jednou rozhodnuto a je nutné jej vykonat. Není potřeba předchozí odborné specializace mimo samotný systém vzdělávání probačních pracovníků. Další rozdělení v rámci úředníků by mělo být na probační úředníky zabývající se mladistvými pachateli nebo drogově závislými osobami.⁵⁹

⁵⁹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishing, 2007, s. 49-50. ISBN 978-80-87071-55-7.

7 OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM

Toto téma je z větší části upraveno v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon bere v úvahu tělesný, duševní i mravní a sociální vývoj osobnosti dítěte. V II. hlavě tohoto předpisu jsou uvedena opatření, která jsou možná uložit mladistvému:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření a
- trestní opatření.⁶⁰

7.1 Výchovná opatření

Mladistvému lze uložit následující výchovná opatření – dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.⁶¹ Výchovná opatření ukládá soud nebo v přípravném řízení státní zástupce, jsou ukládána pouze se souhlasem mladistvého a souhlas je možné kdykoliv odvolat. Pokud je ukládá soud, lze je uložit samostatně nebo vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu 3 let.⁶²

Dohled probačního úředníka⁶³

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a sledování způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplívajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.

Účelem dohledu probačního úředníka je sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

⁶⁰ Přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014.

⁶¹ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, s. 62. ISBN 80-86432-82-3.

⁶² Přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014.

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 206 – 207. ISBN 80-7179-829-0.

Mladistvým, kterému byl uložen dohled probačního úředníka je povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, která mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem.

Probační program⁶⁴

Probačním programem se rozumí povinnost absolvovat probační program, jímž může být zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různými režimy omezení v běžném způsobu života. Smyslem probačního programu je působit na mladistvého tak, aby se vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, podporovat vytvoření jeho vhodného sociálního zázemí a přispět k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Byla-li proviněním způsobena škoda, zpravidla má být mladistvému uloženo, aby jí podle svých sil nahradil.

Výchovné povinnosti⁶⁵

Jako výchovnou povinnost ve smyslu § 18 zákona může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému uložit zejména, aby bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona, vykonal bezplatně ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, usiloval o vyrovnání s poškozeným, nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

⁶⁴ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, s. 64. ISBN 80-86432-82-3.

⁶⁵ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, s. 64-65. ISBN 80-86432-82-3.

Výchovná omezení

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechoval předměty, které y mohly sloužit k páchání dalších provinění, nežíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.⁶⁶

Napomenutí s výstrahou

Napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Je-li to účelné a vhodné, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce při vyslovení napomenutí s výstrahou současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije; v takovém případě si soud pro mládež předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Zákonný zástupce, škola, nebo výchovné zařízení jsou povinny o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce.⁶⁷

7.2 Ochranná opatření

Mezi ochranná opatření ukládána mladistvým patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Ochranná opatření ukládá pouze soud a není třeba souhlasu mladistvého. Účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění. Lze je uložit samostatně nebo vedle trestního opatření a výchovného opatření.⁶⁸

⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 246. ISBN 80-7179-829-0.

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 252. ISBN 80-7179-829-0.

⁶⁸ Přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014.

Ochranná výchova

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině.⁶⁹

Ochrannou výchovu lze uložit pouze mladistvému nebo dítěti mladšímu patnácti let. Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku (§22 odst. 2). Ochranná výchova může být za splnění podmínek ustanovení § 23 odst. 1 zákona kdykoli změněna v ústavní výchovu a naopak. Při podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení by měl pravidelně následovat dohled probačního úředníka, popř. uložení jiného vhodného výchovného opatření.⁷⁰

7.3 Trestní opatření

Mezi trestní opatření řadíme obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem, odnětí svobody nepodmíněné. Trestní opatření jsou nepřísnější druh trestněprávních následků provinění. Při výměře trestního opatření soud přihlédne jako k polehčující okolnosti, jak mladistvý úspěšně vykonal probační program. Při stanovení druhu a výměry trestního opatření soud přihlédne k okolnosti, spáchal-li mladistvý provinění ve stavu zmenšené přičetnosti (pod vlivem návykové látky), kterou si přivodil zaviněně.⁷¹

Obecně prospěšné práce

Základním smyslem trestu obecně prospěšných prací je vedle naplnění obecného účelu trestu též skutečnost, že odsouzený není umístěn do věznice a vystaven negativnímu působení vězeňského prostředí. Navíc trest OPP umožňuje zachovat

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 272. ISBN 80-7179-829-0.

⁷⁰ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, s. 66-67. ISBN 80-86432-82-3.

⁷¹ Přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014.

pozitivní sociální vazby, které jsou pro reintegraci pachatele jedním z nejúčinnějších prostředků.⁷²

Úspěšně vykonané OPP přináší prospěch jak společnosti, (práce odsouzených sleduje obecný prospěch), tak odsouzenému, který v případě vykonaných OPP pokračuje ve svém životě s „čistým štítem“, řečí právníků: „dojde k zahlázení odsouzení“. Nelze také pominout nesporný finanční přínos této alternativy, která nezatěžuje stát vysokými náklady, jako věznění (náklady na jeden den pobytu odsouzeného ve věznici se pohybují kolem 800,- Kč) a přináší státu prospěch ve formě zdarma vykonané práce.⁷³

Peněžité opatření

Peněžité opatření ve výměře od 1 000 Kč do 500 000 Kč může soud pro mládež mladistvému uložit za podmínek stanovených v trestním zákoně, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Soud pro mládež může vedle peněžitého opatření uložit i vhodná výchovná opatření. U mladistvého, který je výdělečně činný, lze peněžité opatření stanovit také formou denní sazby s přihlédnutím k jeho dennímu výdělku, a to ve výši od 100 Kč do 1 000 Kč na den na dobu 5 až 500 dnů. Současně soud pro mládež stanoví celkovou výši peněžitého opatření a způsob jeho splácení.⁷⁴

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Soud pro mládež může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření, jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Povolení podmíněného odložení výkonu peněžitého opatření se netýká výkonu ostatních trestních

⁷² PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice: informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení*. Praha : Český helsinský výbor, 2003, s. 9. ISBN 80-86436-14-4.

⁷³ *Obecně prospěšné práce*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-08-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/obecne-prospesne-prace/>>.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 326. ISBN 80-7179-829-0.

opatření uložených vedle tohoto trestního opatření, pokud není v rozsudku stanoveno jinak.⁷⁵

Zákaz činnosti

Zákaz činnosti může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Soud pro mládež může vedle trestního opatření zákazu činnosti uložit i vhodná výchovná opatření.⁷⁶

Vyhoštění

Vyhoštění může soud pro mládež uložit jen za podmínek stanovených v trestním zákoně ve výměře od jednoho do pěti let. Přitom přihlédne též k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbá toho, aby tímto trestem nebyl vydán nebezpečí zpustnutí.⁷⁷

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Při podmíněném odsouzení mladistvého nebo jeho podmíněném odsouzení k odnětí svobody s dohledem stanoví soud pro mládež zkušební dobu na jeden rok až tři léta. Současně může soud pro mládež uložit i výchovná opatření. Soud pro mládež může vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i přesto, že mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, a stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled, pokud nebyl již uložen, přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let nebo uložit další výchovné opatření uvedené v § 15 až 20 směřující k tomu, aby vedl řádný život.⁷⁸

Odnětí svobody nepodmíněné

Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně

⁷⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 337. ISBN 80-7179-829-0.

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 306. ISBN 80-7179-829-0.

⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 306. ISBN 80-7179-829-0.

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 337. ISBN 80-7179-829-0.

nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona. V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a že povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že by odnětí svobody v rozmezí uvedeném v odstavci 1 k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.⁷⁹

7.4 Opatření ukládána dětem do 15 let

Děti do patnácti let nejsou trestně odpovědné a nemohou spáchat trestný čin. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, která opatření jsou ukládána dětem mladším 15 let za spáchání činu jinak trestného. Těmito opatřeními jsou:

- výchovná povinnost,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- dohled probačního úředníka,
- ochrannou výchovu,
- ochranné léčení.⁸⁰

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, s. 355-356. ISBN 80-7179-829-0.

⁸⁰ Přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014.

8 ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V PELHŘIMOVĚ

8.1 Historie⁸¹

Píše se rok 2001. V pseudorenesanční budově Okresního soudu v Pelhřimově už šumí informace o tom, že v měsíci červnu zmíněného roku se ve druhém patře, v malé vyklizené kanceláři, usídlil jakýsi anonymní muž, který v tichosti a s vizáží faráře den co den prochází před bezpečnostní rám zkoumavé justiční stráže a usedá do staromódně čalouněného, vyviklaného otočného křesla, na malém provizorním stolku zapíná zašlou varnou konvici, kde voda nabírá nepřirozený odér levného plastu, a v rukou třímá tehdejší bibli začínajících probačních pracovníků od Alexandra Sotolář – Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Mgr. Robert Vitek, muž, který započal rozvoj služby v okrese Pelhřimov.

První oficiální případ byl převzat v září 2001 a jednalo se o uložený dohled v souvislosti s majetkovou trestnou činností. První klient, nakonec vše podstatné zvládl, došel k osvědčení, i kvalitnějšímu bezproblémovému způsobu života, se dodnes s probačním úředníkem zdraví jako slušný známý. V roce 2002 se začaly znatelněji přidružovat případy mediačního charakteru z přípravného řízení a docházelo k prvním kontaktům s podmíněně propuštěnými vězni. V té době se ještě nijak zvlášť neřešil rozdíl mezi dohledem a fakultativní probací, pravidla v jednotlivých agendách ještě nebyla upevněna.

8.2 Představení střediska

Středisko Probační a mediační služby (dále jen PMS) v Pelhřimově je součástí středisek PMS působících v Jihočeském soudním kraji a v současné době působí na adrese Tylova ulice 837, Pelhřimov. V souvislosti s rozšiřujícím se pracovním a odborným záběrem se postupně rozšiřoval i pracovní tým. K Mgr. Robertu Vítkovi, v rámci prvního navyšování počtu pracovníků v roce 2003 nastoupila Mgr. Zuzana Pechová, která od 1. března 2006 středisko vede. Na počátku roku 2007 ještě jako studentka VOŠ v Jihlavě vstoupila do řad PMS Bc. Jana Doležalová, DiS. V souvislosti s novým trestním zákoníkem a zavedením nejmladšího alternativního trestu tj. trest domácí vězení s účinností od 1. 1. 2010 kolektiv na sklonku roku 2009 rozšířil Mgr. Bc. Miroslav Seidl. Středisko má za dobu svého působení nulovou pracovní

⁸¹ Interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov.

fluktuaci. Činnost střediska zajišťují čtyři zaměstnanci na pracovních pozicích – vedoucí střediska Mgr. Zuzana Pechová, probační úředníci Mgr. Robert Vítek, Mgr. Bc. Miroslav Seidl a na pozici probační asistent Bc. Jana Doležalová, DiS. Díky projektu Úřadu práce České republiky „Odborná praxe pro mladé do 30 let“, který má za cíl pomoci absolventům škol získat potřebnou roční pracovní praxi, existuje nyní možnost opakovaně získat dočasně přiděleného zaměstnance na pozici administrativního asistenta. Prvním takovým absolventem je Bc. Marek Vytiska, který rozšířil pracovní tým v období od 1. 6. 2014 do 31. 5. 2015.⁸²

8.3 Činnosti střediska⁸³

Pracovníci postupně specializovali zaměření své činnosti. Odborná pracovní činnost Mgr. Pechové je věnována agendě přípravného trestního řízení a řízení před soudem, zaměřuje se na činnost práce s oběťmi trestných činů. Hlavní pracovní náplní činnosti Mgr. Vítka je vedle aktivit v přípravném řízení dospělých agenda probace a výkon dohledu nad dospělými pachateli trestných činů. Mgr. Seidl je vedle zaměření na oblast probace u pachatelů starších patnácti let specialistou v oblasti trestu domácího vězení. Do činnosti Bc. Doležalové spadají činnosti spojené s trestem obecně prospěšných prací, výkon opatření mladších patnácti let, probační program pro mládež. V květnu roku 2013 středisko PMS v Pelhřimově v rámci projektu „Proč zrovna já“ rozšířilo svou činnost o poradnu, v rámci které se věnuje obětem trestné činnosti. Do konce roku 2014 využilo nabízené služby 83 klientů, se kterými bylo provedeno 138 osobních jednání. Obětem středisko nabízí širokou škálu pomoci od právních informací, přes psychosociální podporu, odškodňování apod. Zvláštní péči středisko poskytuje kategorii zvláště zranitelných obětí, které blíže specifikuje zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb. Zde se středisko zaměřuje zvláště na oběti mladší 18 let a seniory. Obětem rovněž poskytuje osobní asistenci – doprovod na potřebná jednání v rámci trestního řízení. Vedle poskytnutí základního poradenství obětem trestných činů dále nabízejí zprostředkování mediace mezi pachatelem a obětí.

Vzhledem k odborným kvalitám pracovníků střediska působí Mgr. Vítek a Bc. Doležalová jako regionální metodici pro činnost probace (Vítek) a obecně prospěšných prací (Doležalová), Mgr. Seidl je národním metodickým koordinátorem pro trest domácího vězení a Mgr. Pechová je zástupcem regionálního vedoucího.

⁸² Interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov.

⁸³ Interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov.

8.4 Spolupráce PMS Pelhřimov s jinými orgány

Vedle jasně daných pracovních partnerů práci PMS Pelhřimov neodmyslitelně patří velké množství dalších spolupracujících subjektů – obce, střední a základní školy, dětské domovy, zdravotnická zařízení, neziskový sektor specializující se na práci se sociálně znevýhodněnými osobami, dluhová poradna. Stále rozvíjejí spolupráci s nevládními organizacemi a poskytovateli sociálních služeb navázanou už v letech minulých. V roce 2009 vstoupili společně s městy Pelhřimov, Humpolec, Pacov, za podpory Policie ČR, Okresního státního zastupitelství v Pelhřimově a Okresního soudu v Pelhřimově do tzv. Systému včasné intervence, na základě kterého mají možnost elektronicky sdílet informace o jejich společných nezletilých klientech. V rámci této činnosti byl založen multidisciplinární tým, který se dle potřeb v průběhu času schází při řešení komplikovaných případů či potřebě vyjasnění určitého problému. Po celou dobu jejich činnosti rozvíjejí spolupráci se základními a středními školami a ostatními školskými zařízeními. S pedagogickými pracovníky škol ve spádové oblasti konzultují těžkosti žáků a studentů, snaží se předcházet problémům, které by mohly vyvstat. Na rozdíl od minulosti, kdy jednání byla vyvolávána především z jejich popudu, postupně narůstají jednání zorganizovaná samotnými zástupci škol. Formou přednášek se zapojujeme do preventivních programů na školách.⁸⁴

8.5 Statistické údaje

Za období činnosti Probační a mediační služby střediska Pelhřimov vstoupili do 2.469 případů, v rámci nichž proběhla jednání s pachateli a oběťmi trestných činů, jejich partnery, rodinnými příslušníky, učiteli, zaměstnavateli a mnoha dalšími, kteří s případy byli z různých důvodů seznámeni. Trendem posledních let je stagnace ukládání obecně prospěšných prací (klienti v rozmezí od 9/2011 – 12/2014 odpracovali 3.140 hodin) a naopak nárůst počtu uložených podmíněných trestů ve spojitosti s výkonem dohledu probačního úředníka. Trest domácího vězení byl za uplynulých pět let uložen v 28 případech a pouze ve dvou případech odsouzených byl pro neplnění povinností přeměněn na trest odnětí svobody.⁸⁵

⁸⁴ Interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov.

⁸⁵ Interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov.

8.6 Použití právních norem v praxi pracovníků Probační a mediační služby Pelhřimov

Pracovníci Probační a mediační služby v Pelhřimově používají ve své praxi právní normy. Konkrétně se jedná o:

- trestní zákoník,
- trestní řád,
- zákon o soudnictví ve věcech mládeže,
- zákon o obětech trestných činů – ten jediný čistě ve prospěch poškozených/obětí,
- zákon o probační a mediační službě.

V trestním zákoníku jsou rozděleny (podle hlav) trestné činy. Dále je v zákoníku obsaženo, jaká ochranná opatření budou udělena za spáchaný trestný čin a obecné zásady pro ukládání ochranných opatření.

9 VÝZKUM

9.1 Dotazníkové šetření

Výzkum byl prováděn pomocí dotazníkového šetření. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit povědomí veřejnosti o náplni práce Probační a mediační služby v Pelhřimově.

Dotazník byl rozdán mezi občany města Pelhřimov a bylo ho možné vyplňovat v průběhu měsíce ledna 2016. Dotazník obsahoval úvodní informace, poděkování a samotné otázky. Dotazník obsahoval 11 otázek uzavřeného typu a 3 otázky otevřeného typu, kde respondenti vyplňovali svůj věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání.

Celkem bylo vyplněno 134 dotazníků, které byly vyplněny dobrovolně a anonymně.

Stanovené hypotézy

H1 – Většina dotazovaných domnívá, že v posledních 5 letech se kriminalita mládeže zvyšuje.

H2 – Většina dotazovaných nemá žádné povědomí o Probační a mediační službě v Pelhřimově.

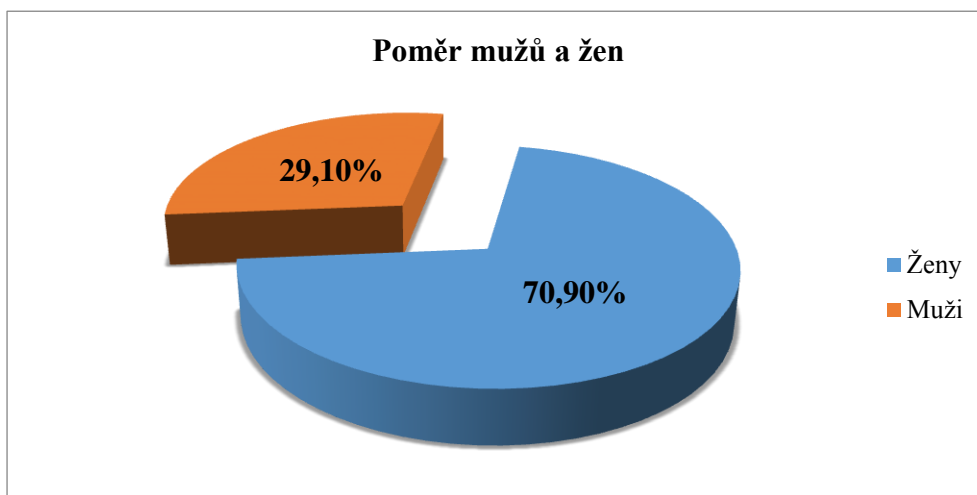
H3 – Většina dotazovaných souhlasí se snížením trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let.

Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1: Pohlaví

Dotazníkového šetření se celkem zúčastnilo 134 respondentů. Dotazník vyplnilo 95 žen, což činí 70,90 % všech respondentů, a 39 mužů, což činí 29,10 % všech respondentů. S těmito daty není v další analýze pracováno.

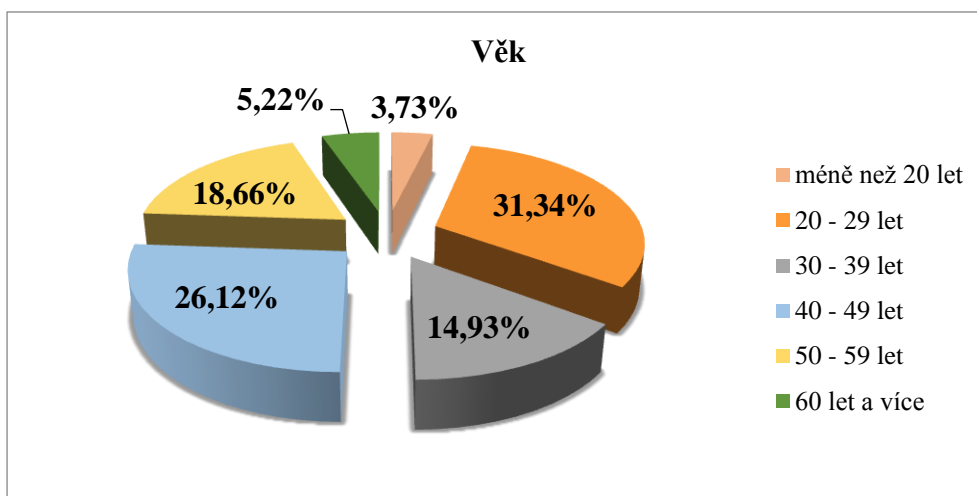
Graf 1:⁸⁶

Otázka č. 2: Věk

Věková hranice respondentů nebyla omezena a dotazníkového šetření se mohl zúčastnit kdokoli. Nejvíce je zastoupená věková kategorie 20 – 29 let. Tato otázka pouze ozřejmila, v jaké věkové kategorii se respondenti pohybují. S těmito daty není v další analýze pracováno.

Graf 2:⁸⁷

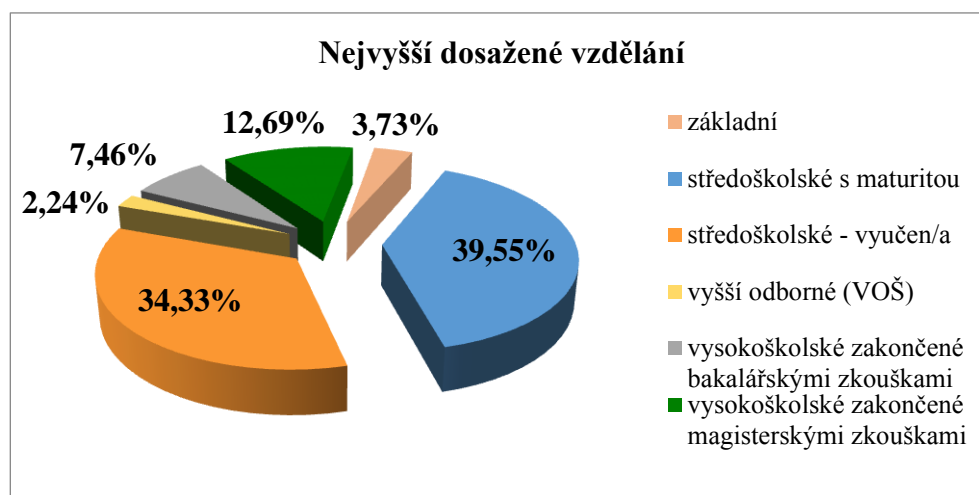
⁸⁶ Vlastní výpočty.

⁸⁷ Vlastní výpočty.

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

V otázce č. 3 je zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, kde je nejvíce zastoupena kategorie vzdělání středoškolské s maturitou. S těmito daty není v další analýze pracováno.

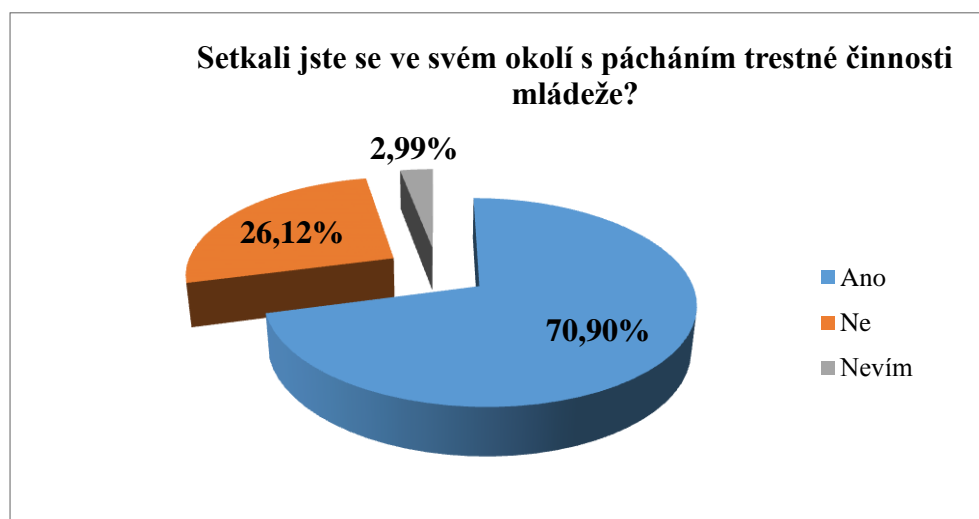
Graf 3:⁸⁸

Otázka č. 1: Setkali jste se ve svém okolí s páčáním trestné činnosti mládeže?

70,90 % respondentů odpovědělo, že se setkali ve svém okolí s páčáním trestné činnosti mládeže, 26,12 % respondentů se neseťkalo ve svém okolí s páčáním trestné činnosti mládeže a 2,99 % odpovědělo neví.

Graf 4:⁸⁹

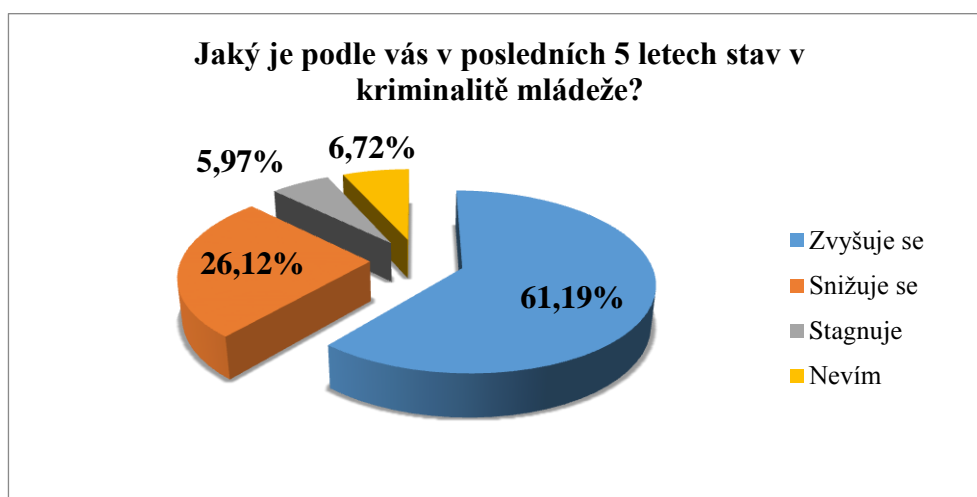
⁸⁸ Vlastní výpočty.

⁸⁹ Vlastní výpočty.

Otázka č. 2: Jaký je podle vás v posledních 5 letech stav v kriminalitě mládeže?

Většina dotazovaných odpověděla, že se v posledních 5 letech stav v kriminalitě mládeže zvyšuje, tedy 61,19 %, 26,12 % dotazovaných se domnívá, že se snižuje, 6,72 % dotazovaných odpovědělo, že stagnuje a 5,97 % odpovědělo neví.

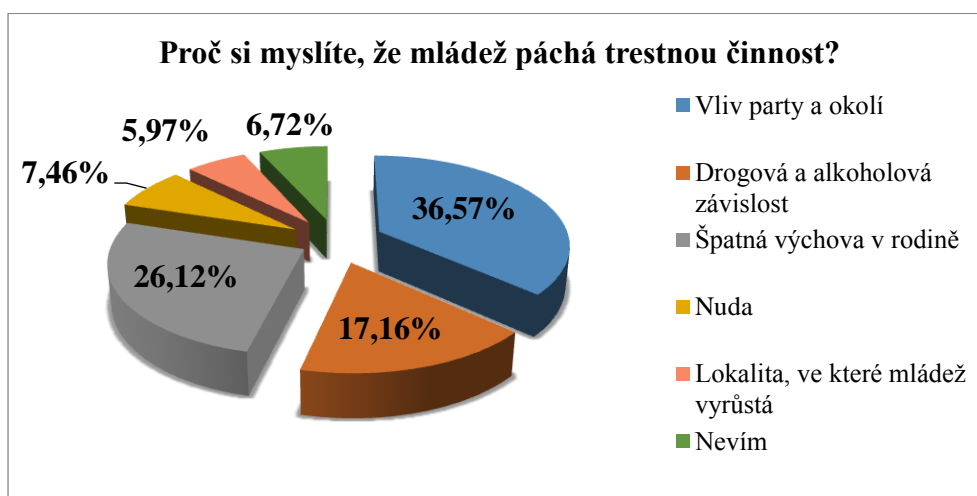
Graf 5:⁹⁰

Otázka č. 3: Proč si myslíte, že mládež páchá trestnou činnost?

V otázce č. 3 je zjišťováno, proč mládež páchá trestnou činnost. Nejvíce zastoupená kategorie je vliv party a okolí, což činí 36,57 %. Naopak malé procento dotazovaných respondentů si myslí, že mládež páchá trestnou činnost v lokalitě, ve které vyrůstá.

Graf 6:⁹¹

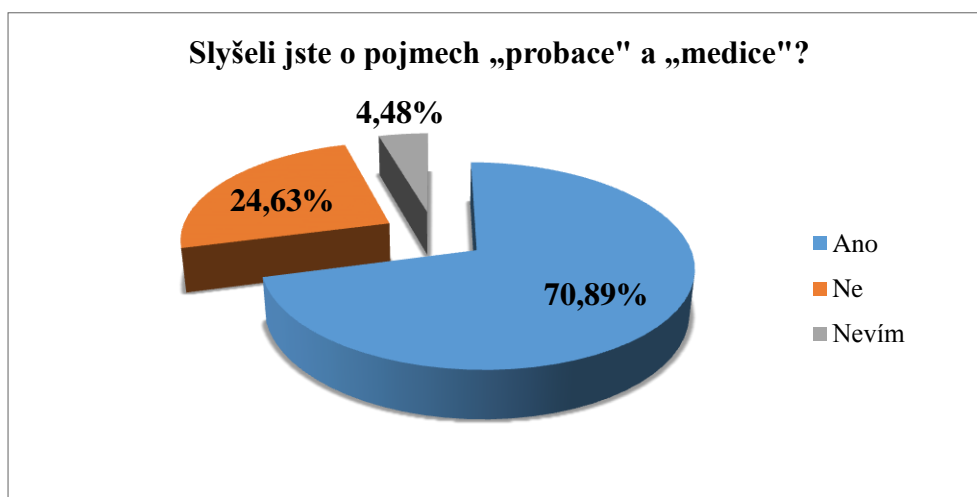
⁹⁰ Vlastní výpočty.

⁹¹ Vlastní výpočty.

Otázka č. 4: Slyšeli jste o pojmech „probace“ a „mediace“?

Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo ano, tedy 70,89 % respondentů slyšelo o pojmech „probace a mediace“, 24,63 % o těchto pojmech neslyšelo a 4,48 % respondentů odpovědělo na tuto otázku nevím.

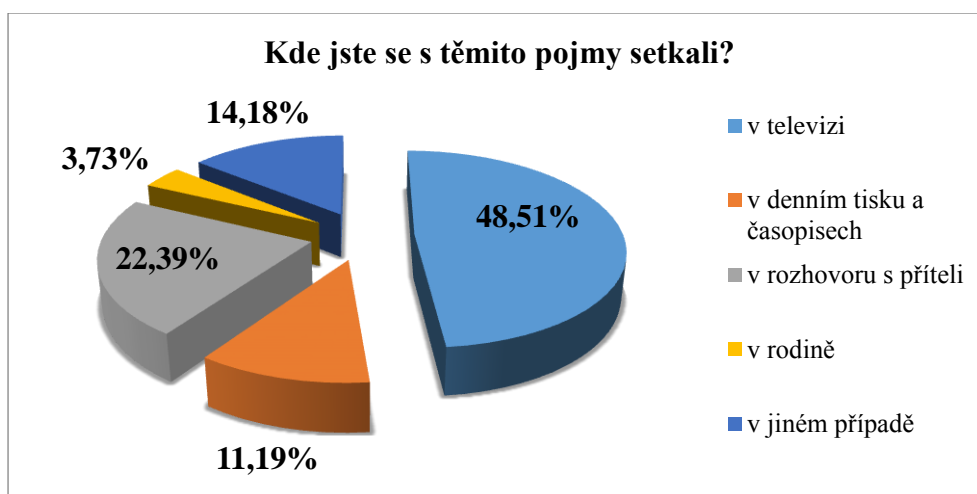
Graf 7:⁹²

Otázka č. 5: Kde jste se s těmito pojmy setkali?

Na tuto otázku, kde se respondenti s těmito pojmy setkali, nejčastěji odpovídali, že v televizi, tedy 48,51 %. 22,39 % se s těmito pojmy setkali v rozhovoru s přáteli, 14,18 % se s těmito pojmy setkalo v jiném případě (např. ve škole, v práci, během studia, v zaměstnání), 11,19 % respondentů se setkalo s těmito pojmy v denním tisku a časopisech a 3,73 % se s pojmy setkalo v rodině.

Graf 8:⁹³

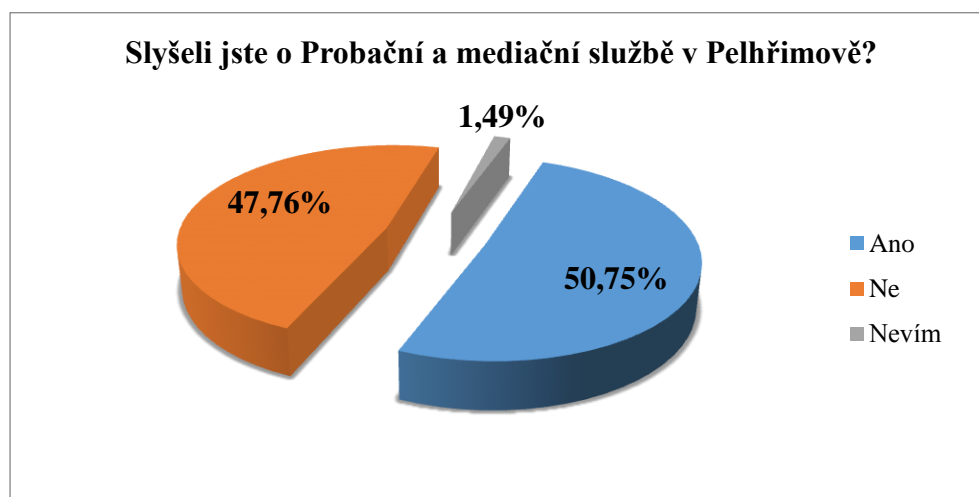
⁹² Vlastní výpočty.

⁹³ Vlastní výpočty.

Otázka č. 6: Slyšeli jste o Probační a mediační službě v Pelhřimově?

50,75 % dotazovaných již slyšelo o Probační a mediační službě v Pelhřimově, 47,76 % dotazovaných odpovědělo, že ještě neslyšeli o této službě v Pelhřimově a 1,49 % odpovědělo na otázku nevím.

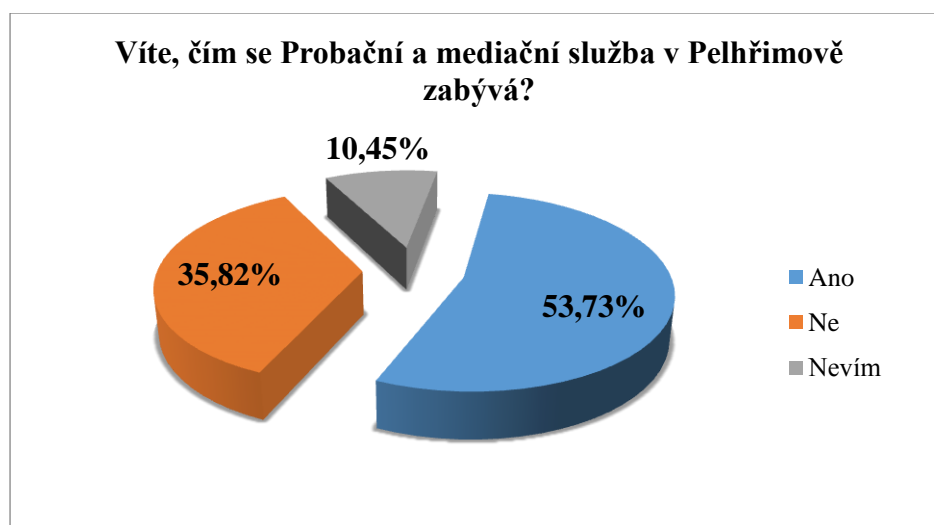
Graf 9:⁹⁴

Otázka č. 7: Víte, čím se Probační a mediační služba v Pelhřimově zabývá?

Otázka č. 7 zjišťovala, zdali dotazovaní vědí, čím se Probační a mediační služba v Pelhřimově zabývá. V dotazníkovém šetření 53,73 % dotazovaných ví, čím se služba zabývá, 35,82 % dotazovaných odpověděla na otázku ne, a 10,45 % neví, čím se Probační a mediační služba v Pelhřimově zabývá.

Graf 10:⁹⁵

⁹⁴ Vlastní výpočty.

⁹⁵ Vlastní výpočty.

Otázka č. 8: Myslíte si, že je Probační a mediační služba v Pelhřimově prospěšná?

56,72 % dotazovaných si myslí, že je Probační a mediační služba v Pelhřimově prospěšná, 4,47 % si myslí opak a 38,81 % neví, zdali je Probační a mediační služba v Pelhřimově prospěšná.

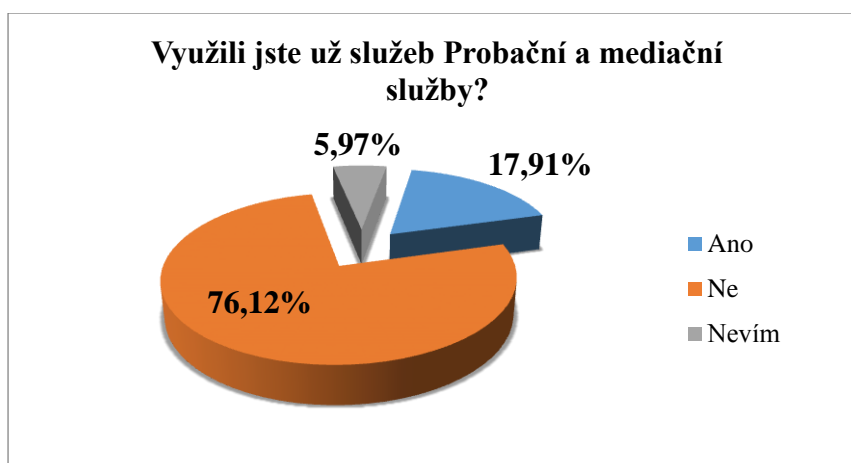
Graf 11:⁹⁶

Otázka č. 9: Využili jste už služeb Probační a mediační služby?

Nejčastější odpovědí na otázku, zdali dotazovaní využili služeb Probační a mediační služby bylo ne, tedy 76,12 %, 17,91 % dotazovaných využili služeb Probační a mediační služby a 5,97 % respondentů neví, zda využili služeb Probační a mediační služby.

Graf 12:⁹⁷

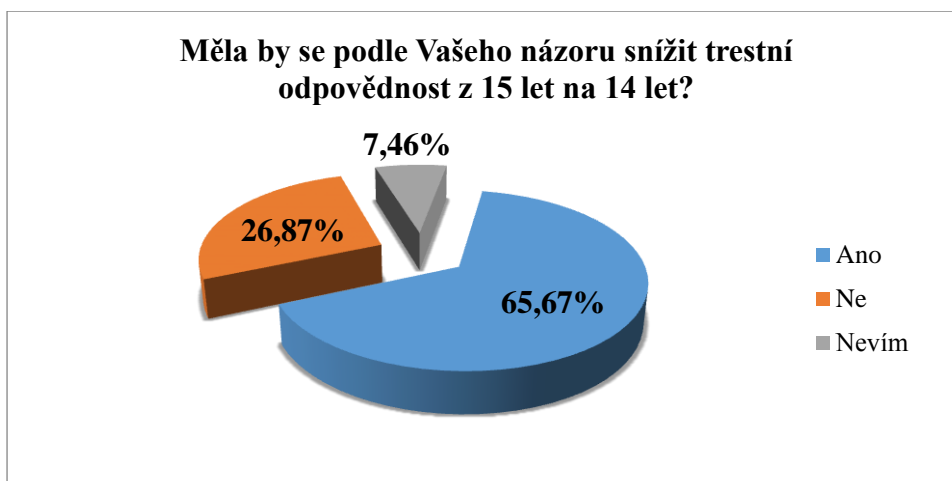
⁹⁶ Vlastní výpočty.

⁹⁷ Vlastní výpočty.

Otázka č. 10: Měla by se podle Vašeho názoru snížit trestní odpovědnost z 15 let na 14 let?

V desáté otázce měli respondenti odpovědět, zdali by se měla podle jejich názoru snížit trestní odpovědnost z 15 let na 14 let. Většina respondentů, což činí 65,67 % si myslí, že by se měla trestní odpovědnost snížit, 26,87 % si myslí opak a 7,46 % respondentů odpovědělo neví.

Graf 13:⁹⁸

⁹⁸ Vlastní výpočty.

Otázka č. 11: Myslíte si, že odsouzení mladistvého pachatele k alternativnímu trestu (například k trestu obecně prospěšných prací) má větší efekt než odnětí svobody.

47,01 % dotazovaných si myslí, že odsouzení mladistvého pachatele k alternativnímu trestu má větší efekt než odnětí svobody, 34,33 % dotazovaných si myslí opak a 18,66 % neví, zdali odsouzení mladistvého pachatele k alternativnímu trestu má větší efekt než odnětí svobody.

Graf 14:⁹⁹

⁹⁹ Vlastní výpočty.

Vyhodnocení stanovených hypotéz

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit povědomí veřejnosti o náplni práce Probační a mediační služby v Pelhřimově.

V rámci výzkumného šetření byly stanoveny tři hypotézy, které jsou níže vyhodnoceny.

Hypotéza č. 1 – Většina dotazovaných se domnívá, že v posledních 5 letech se kriminalita mládeže zvyšuje.

Většina dotazovaných (tedy 61,19 %) odpověděla, že se v posledních 5 letech kriminalita mládeže zvyšuje. V tomto případě se hypotéza potvrdila.

Hypotéza č. 2 – Většina dotazovaných nemá žádné povědomí o Probační a mediační službě v Pelhřimově.

50,75 % respondentů odpovědělo, že mají povědomí o Probační a mediační službě v Pelhřimově. Hypotéza č. 2 se v tomto případě nepotvrdila.

Hypotéza č. 3 – Většina dotazovaných souhlasí se snížením trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let.

Hypotéze č. 3 se v tomto případě potvrdila. Většina dotazovaných, teda 65,67 %, souhlasila se snížením trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let.

9.2 Individuální rozhovor

Individuální rozhovor byl uskutečněn s paní magistrou Zuzanou Pechovou, která je vedoucí střediska Probační a mediační služby v Pelhřimově již 11 let.

Rozhovor obsahoval 17 otázek, na které paní magistra odpovídala. Cílem individuálního rozhovoru bylo poodkrýt, pohled pracovníka Probační a mediační služby v Pelhřimově na povědomí občanů o PMS a její činnosti. Individuální rozhovor byl dále rozšířen o doplňující otázky.

1. Kdy vznikla PMS v Pelhřimově?

V souladu se zákonem o PMS, tedy v roce 2001.

2. Jaká si myslíte, že je povědomost občanů o PMS v okrese Pelhřimov?

Povědomí je velmi nízké i vzhledem k uskutečňovaným kampaním, přesto vnímám, že se situace zlepšila, a to nejen vzhledem ke kampani zaměřené na oběti, ale i k množství mediálních vstupů probačních pracovníků, které byly odvysílány v rámci hlavního vysílacího času jak veřejnoprávní televizí, tak komerčních televizí. Nicméně platí, pokud nějakou službu nepotřebuji, tak ji nevyhledávám.

3. Jak jste se k práci PMS dostala?

Vystudovala jsem speciální pedagogiku, pracovala jsem asi 14 let s dětmi a následně jsem pracovala, jako krizový manažer na krajském úřadě, kde jsem měla na starosti problematiku drog azylantů, etnik a v návaznosti s tím také problematiku neziskových organizací. Náhodně jsem se začala zajímat o práci probační a mediační služby, která mi byla blízká vzhledem k mému zaměření.

4. Kolik případů ročně řeší PMS v Pelhřimově?

V průměru 220 případů ročně.

5. Kolik má PMS zaměstnanců?

Probační a mediační služba má 4 zaměstnance a administrativního pracovníka.

6. Co ovlivňuje mladistvé při páchání trestné činnosti?

Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Existuje řada různých faktorů, které osobnost dětí (ať už v jakémkoliv věku) formují. A to jak pozitivně, tak negativně. Samozřejmě prvním je rodina, která hraje velkou roli v době docházky na základní školu, pak nastupuje značný vliv vrstevníků.

7. Co si myslíte, že bylo důvodem zvýšení počtu spáchaných provinění mládeže?

Je obrovské snížení, a nikdo neví proč. Kriminalita nevzrůstá, ba naopak klesá anebo ji páchají ty stejní pachatelé.

8. Jaké jsou nejčastěji přečiny u mládeže?

Spojení s marihuanou – pěstování, užívání, dealerství, prodávání mladistvým. Nejvíce řešenými případy jsou jízdy v době, kdy mladistvý neměl řidičské oprávnění.

9. Setkala jste se někdy s agresivitou a vulgarismy u obviněných?

Ano, dá se říct, že se jedná o zvláštní případy, ale setkala. Rozhodně to není příjemné.

10. Které alternativní tresty jsou v soudním okrese nejvíce ukládány?

Je to podmíněné odsouzení, tzv. prostá podmínka, podmíněné odsouzení s dohledem a obecně prospěšné práce.

11. Myslíte si, že alternativní tresty splňují účel?

Ano, pro mě alternativní tresty splňují svůj účel, když jsou předběžně předjednané, což znamená, že než je trest uložen, tak pracovník probační a mediační služby projednává alternativní tresty a hledá vhodný trest, který je člověk „schopen“ vykonat.

12. Jak kontrolujete výkon jednotlivých alternativních trestů a jak často?

Nejčastěji kontrolujeme trest domácího vězení, což je zhruba 15 kontrol v měsíci. Co se týče dalších alternativních trestů, jedná se často o kontroly v souladu s rozsudkem odsouzeného, tzn., že již v rozsudku jsou nastavené

intervaly kontrol, u dohledu je to jednou až dvakrát v měsíci při zahájení dohledové činnosti, později se reaguje na životní styl a přístup odsouzeného a dle toho se odstupňuje intenzita kontaktu. U obecně prospěšných prací jde o kontroly namátkové v souvislosti s referencemi na odsouzeného.

13. V jakém věku je trestná činnost mládeže v souvislosti se zákonem o soudnictví nad mládeží nejvyšší?

V 16, 17, 18 letech.

14. Jaké nejmladší dítě spáchalo čin jinak trestný?

Nejmladší dítě bylo devítileté. V takovém případě je ovšem sporné, zda si dítě v takto nízkém věku je schopno závažnost svého konání plně uvědomovat.

15. Jak vypadá práce s mladistvým pachatelem?

Je založena na práci s rodinou. V první řadě se řeší výchovné prostředí, nastavená pravidla a mantinely, vztahy a problémy v rodině. Jednání v počátku probíhají odděleně, tzn. zvlášť s rodiči, zvlášť s dětmi. Z každého jednání vyplynou určité závěry a úkoly pro dítě/mladistvého. Prvotním tedy není jednání o trestném činu, ale o nastavení chodu života mladistvého pachatele. V další fázi je pak samozřejmě stěžejním tématem trestný čin a důvody k tomu vedoucí, hledání řešení a možností v dané situaci. To vše za spoluúčasti rodičů.

Vím, že existují výchovná opatření u mládeže, která lze uložit v přípravném řízení, je využíváno jejich ukládání?

Výchovná opatření v přípravném řízení využíváme při své práci pravidelně, prakticky každý spolupracující mladistvý, si je schopen z dané škály nabízených variant vybrat a s výkonem výchovného opatření začíná již v rané fázi přípravného řízení.

16. Jaká výchovná opatření si mladiství vybírají nejčastěji?

Zajímavé je, že nejčastěji dávají souhlas k výkonu společensky prospěšné práce, kterou vykonávají ve školách, kam docházejí, v mateřských školách či dětských domovech.

Vzhledem k tomu, co jsem u Vás slyšela, vím, že zprávy u mladistvých končí i návrhem na možné potrestání. Jak často se soud přiklání k informacím, které jim ve zprávě sdělujete?

Vzhledem k tomu, že s dětmi se snažíme pracovat intenzivně, soud se často přiklání k závěrům, ke kterým jsme došli.

17. Jaká je vykonavatelnost opatření u dětí a mládeže?

Vykonavatelnost opatření je velmi vysoká, příkládám to tomu, že s dětmi je o věci dlouhodobě hovořeno a vědí, co jednotlivá uložená opatření pro ně v reálu znamenají.

ZÁVĚR

Bakalářskou prací jsem zpracovala téma „Úloha a činnost Probační a mediační služby ve vztahu ke kriminalitě mládeže v okrese Pelhřimov.“ Cílem práce bylo na základě studia literatury v obecné rovině popsat historii a současnost Probační a mediační služby v České republice a ve světě, její působení a činnost. Myslím, že cíl bakalářské práce byl splněn.

V práci jsem se zabývala vymezením základních pojmů, které souvisejí s tématem práce, kam můžeme zařadit definice pojmů jako je např. trestný čin, provinění, restorativní justice apod. Krátce jsem se zmínila o kriminalitě mládeže, příčině kriminality, její kontrole a prevenci, do které patří i pomoc obětem trestných činů. Sestavila jsem tabulky, které zobrazují kriminalitu mládeže vybraných trestných činů v České republice od roku 2010 do roku 2014, a tabulku, která ukazuje soudní statistiku počtu udělených trestních opatření mladistvým (15 – 17 let) v letech 2010 – 2014 v okrese Pelhřimov. Bakalářská práce obsahuje vysvětlení pojmů probace a mediace a pojmy s nimi související, jako je probátor a mediátor.

Další částí bakalářské práce jsem prostřednictvím dotazníkového šetření dokázala zjistit povědomí veřejnosti o Probační a mediační službě v Pelhřimově. Šetření bylo prováděno v okrese Pelhřimov a dotazníky byly vyplňovány zcela anonymně. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 134 respondentů, dotazník vyplnilo 95 žen a 39 mužů. Na základě výsledků šetření bylo zjištěno, že občané v okrese Pelhřimov mají povědomí o Probační a mediační službě. V návaznosti na výsledky dotazníkového šetření týkajícího se informovanosti veřejnosti se nabízí úvaha, zda jsou občané opravdu dostatečně informováni o této službě, popřípadě jak tuto situaci změnit a zda je to vůbec žádoucí. V práci je využita kazuistika případu provinění mladistvého, konkrétně se jedná o případ okradení hokejového trenéra. Na kazuistice jsem chtěla demonstrovat „dobrou praxi“ a pozitivní přínos moderních přístupů v „trestání“.

V bakalářské práci je stanoveno několik hypotéz. Hypotéza č. 1 – Většina dotazovaných se domnívá, že v posledních 5 letech se kriminalita mládeže zvyšuje, byla potvrzena. Hypotéza č. 2 – Většina dotazovaných nemá žádné povědomí o Probační a mediační službě v Pelhřimově, se v tomto případě nepotvrdila. Hypotéza č. 3 – Většina dotazovaných souhlasí se snížením trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let, se v tomto případě potvrdila. V práci je také využit individuální rozhovor s vedoucí střediska Probační a mediační služby v Pelhřimově, paní

Mgr. Zuzanou Pechovou. Cílem individuálního rozhovoru bylo poodkrýt pohled pracovníka Probační a mediační služby v Pelhřimově na povědomí občanů o PMS a její činnosti. Individuální rozhovor byl dále rozšířen o doplňující otázky.

Téma této bakalářské práce se mi zdálo velmi zajímavé. Nastudovala jsem související zákony a literární zdroje, které s touto problematikou korelují. Myslím si, že informace zpracované v této práci by mohly sloužit jako studijní text, popřípadě k vytvoření pracovních listů pro základní školy, letáků pro rodiče, učitele apod. Tato práce je pro mě určitou výzvou pro další studium a případné rozšíření na diplomovou práci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. DOUBRAVOVÁ, D., *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha : Institut pro probaci a mediaci, 2001, různé stránkování. ISBN 80-902998-0-6.
2. HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha : Grada, 2013. 512 s. ISBN 978-80-547-4709-3.
3. HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha : Grada, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.
4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha : Leges, 2013. 920 s. ISBN 978-80-87576-64-9.
5. KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
6. MATOUŠEK, O. MATOUŠKOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
7. NOVÁK, K. *Mediace jako činnost vykonávaná v souvislosti s trestním řízením*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha, Katedra Práva. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Petr Ulmann.
8. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2004. 527 s. ISBN 80-7357-026-2.
9. PLAMÍNEK, J. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha : Grada, 2013. 168 s. ISBN 978-80-247-5031-6.
10. PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice: informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení*. Praha : Český helsinský výbor, 2003, 72 s. ISBN 80-86436-14-4.
11. RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. Praha : Pallata, 1996. 128 s. ISBN 80-901710-6-0.
12. SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha : Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3.

13. SOTOLÁŘ, A. PÚRY, F. ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
14. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. Brno : Tribun EU, 2010, 174 s. ISBN 978-80-84708-21-8.
15. SVOBODA, I. *Úvod do studia Mediace a probace*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005, 118 s. ISBN 80-7318-261-0.
16. ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha : C. H. BECK, 2004, 1043 s. ISBN 80-7179-829-0.
17. ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 2. vyd. Praha : Armex, 2009. 148 s. ISBN 978-80-86795-74-4.
18. ŠTERN, P. OUŘEDNÍČKOVÁ, L. DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
19. VĚTROVEC, V. a kol. *Zákon o probaci a mediaci - komentář*. Praha : Eurolex Bohemia, 2002. 115 s. ISBN 80-86432-32-7.
20. ZEHR, H. *Úvod do RESTORATIVNÍ JUSTICE*. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.
21. ZEHR, H. GOHAR, ALI. *Restorative Justice*. USA Pennsylvania : Good Books, 2003 s. 17-18.
22. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2002. 232. ISBN 80-86473-08-2.
23. ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava : Key Publishung, 2007, 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Elektronické zdroje

1. GJURIČOVÁ, J. *O prevenci kriminality* [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>>.
2. KOVÁŘOVÁ, M. ŘEŽÁČ, P. HRUŠKOVÁ, K. RUNČÁKOVÁ, J. *Kriminalita mládeže a možnosti restorativní justice* [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z WWW:

- <http://www.ratolest.cz/sites/default/files/publikace/kriminalita_mladeze_a_moznosti_restorativni_justice_0.pdf>.
3. *Možnost mimosoudního řešení konfliktu - mediace* [online]. 2002-2015 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z WWW:< <https://www.pmscr.cz/mediace/>>.
 4. *Obecně prospěšné práce*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-08-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/obecne-prospesne-prace/>>.
 5. Ostrov radosti – Středisko volného času. *Kriminalita, delikvence, vandalismus* [online]. 2015 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>>.
 6. *Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. 2002-2015 [cit. 2015-07-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>.
 7. SVATOŠ, R. *Vývoj kriminality mládeže v České republice* [online] 2013. [cit. 2015-01-02]. Dostupné z WWW: <http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví o věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, s. 334.
2. ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1669 Sb. a o doplnění dalších zákonů (zákon o Probační a mediační službě). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. s. 1-13. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf>.

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byl při zpracování bakalářské práce využit:

- interní materiál - Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov,
- kazuistika – Případ okradení hokejového trenéra. Pelhřimov : Probační a mediační služba v Pelhřimově, 2014 (poskytnuto vedoucí střediska Mgr. Zuzanou Pechovou),

- Okresní soud v Pelhřimově - Soudní statistika počtu udělených trestních opatření mladistvým (15 - 17 let) v jednotlivých letech 2010 – 2014,
- Policie ČR – Statistické přehledy kriminality mládeže z roku 2010 – 2014,
- přednáška doc. JUDr. Romana Svatoše Trestní právo hmotné ze dne 10. listopadu 2014,
- rozhovor s vedoucí střediska Probační a mediační služby v Pelhřimově s paní Mgr. Zuzanou Pechovou ze dne 5. ledna 2015.

SEZNAM ZKRATEK

BATNU - jedná se o nejlepší možnou alternativu ve vyjednávání v mediaci (Z originálu „Best Alternative to a Negotiated Agreement). Blíže Fisher, R., Ury, W., Patton, B. Getting to Yes: Negotiating Agreement without Giving In. 1991.

CEP – Stálá evropská konference pro probaci a péči o propuštěné

ČR – Česká republika

ČSAV – Československá akademie věd

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

MS – Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež

OPP – Obecně prospěšné práce

PMS – Probační a mediační služba

TZ – trestní zákoník

TŘ – trestní řád

USA – Spojené státy americké

ZSM – zákon o soudnictví ve věcech mládeže

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2010	22
Tabulka 2: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2011	22
Tabulka 3: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2012.....	23
Tabulka 4: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2013.....	23
Tabulka 5: Kriminalita mládeže v České republice za rok 2014.....	24
Tabulka 6: Soudní statistika počtu udělených trestních opatření mladistvým (15 - 17 let) v jednotlivých letech 2010 - 2014.....	25

Seznam grafů

Graf 1: Poměr mužů a žen.....	53
Graf 2: Věk.....	53
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání	54
Graf 4: Setkali jste se ve svém okolí s pácháním trestné činnosti mládeže?	54
Graf 5: Jaký je podle Vás v posledních 5 letech stav v kriminalitě mládeže?.....	55
Graf 6: Proč si myslíte, že mládež páchá trestnou činnost?	55
Graf 7: Slyšeli jste o pojmech „probace“ a „mediace“?	56
Graf 8: Kde jste se s těmito pojmy setkali?	56
Graf 9: Slyšeli jste o Probační a mediační službě v Pelhřimově?.....	57
Graf 10: Víte čím se Probační a mediační služba v Pelhřimově zabývá?.....	57
Graf 11: Myslíte si, že je Probační a mediační služba v Pelhřimově prospěšná občanům?	58
Graf 12: Využili jste už služeb Probační a mediační služby?.....	58
Graf 13: Měla by se podle Vašeho názoru snížit trestní odpovědnost z 15 let na 14 let?	59
Graf 14: Myslíte si, že odsouzení mladistvého pachatele k alternativnímu trestu (například k trestu obecně prospěšných prací) má větší efekt než trest odnětí svobody?	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I – Struktura případů středisko PMS 2001 – 2014

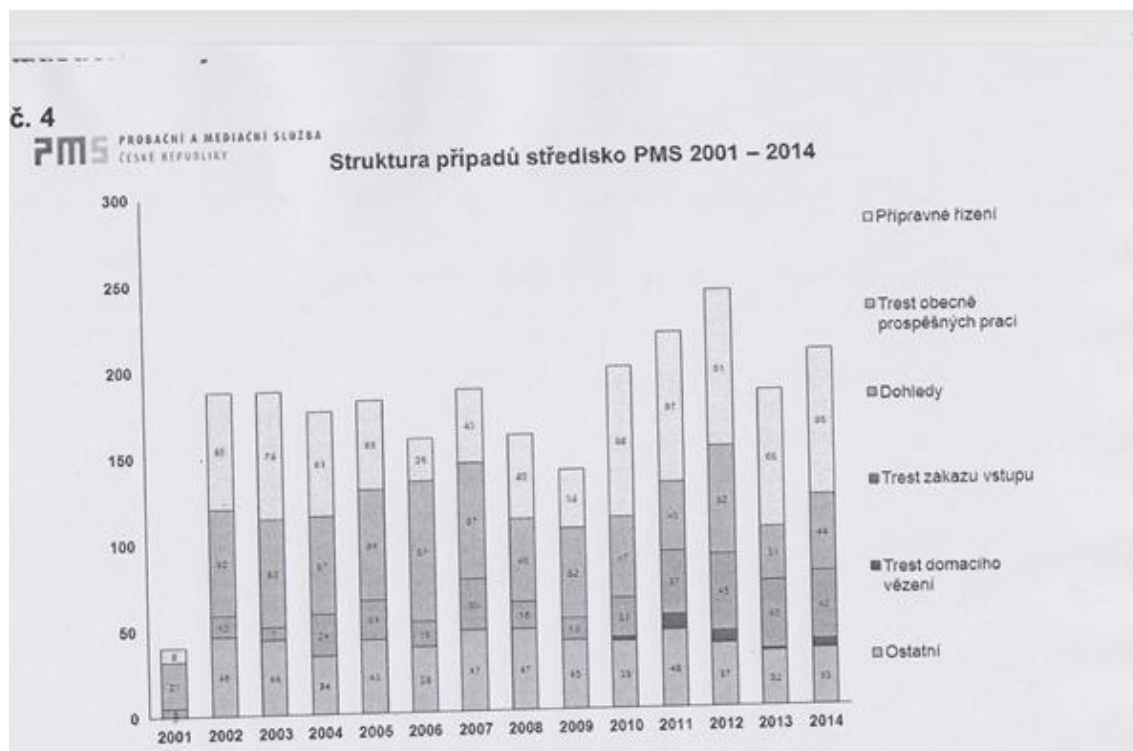
Příloha č. II – Kazuistika – Případ okradení hokejového trenéra

Příloha č. III – Vzor dotazníku

PŘÍLOHY

Příloha č. I

Struktura případů středisko PMS 2001 – 2014¹⁰⁰

¹⁰⁰ Interní předpis – Bilanční zpráva Probační a mediační služby do roku 2015, středisko Pelhřimov

Příloha č. II

Kazuistika – Příklad okradení hokejového trenéra¹⁰¹

Popis případu

V době od počátku ledna 2014 do konce dubna 2014 mladistvý Aleš C. a mladistvý Pavel S. odcizili v několika případech ve společné šatně Mládežnického hokejového oddílu, jehož byli členy z peněženky trenéra Libora M. postupně různé finanční částky a způsobili shora jmenovanému škodu v celkové výši 38.450,- Kč, tedy přisvojili si cizí věc tím, že se jí zmocnili a způsobili škodu nikoliv malou.

Proti oběma mladistvým bylo zahájeno trestní stíhání pro provinění krádeže dle § 247 odst. 1 písm. a) odst. 2 tr. zák, spáchané ve formě spolupachatelství podle § 9, odst. 2 tr. zák. Státní zastupitelství požádalo Probační a mediační službu České republiky (dále jen PMS) o součinnost pro vytváření podmínek pro rozhodnutí dle ustanovení § 307 trestního řádu, eventuálně § 309 trestního řádu.

Obviněný

Mladistvý obviněný Aleš C. (16 let) byl v době řešení případu studentem 1. ročníku gymnázia. Na středisko PMS se dostavil v doprovodu matky. Byli seznámeni s postupem trestního stíhání mladistvého obviněného a s možnostmi odklonu v trestním řízení. Protože matka měla tendenci hovořit za syna a zároveň mladistvý v přítomnosti matky nehovořil, proběhla část konzultace za přítomnosti všech zúčastněných a další část pouze s ml. obviněným. Matka při jednání sdělila, že co se týče škody, zkontaktovala rodiče Pavla S. a společně s trenérem Liborem M. sestavili splátkový kalendář a škoda je již hrazena ze strany rodičů. Ona sama je majitelkou kosmetického salonu na malém městě a nestojí o další nepříjemnosti, už tak ji dost poškodilo pověst, že má syna zloděje. Z diskuse s matkou a při mapování příčin jednání jejího syna nakonec vyplynulo, že na syna nikdy neměla čas, věnovala se kariéře, ale vcelku vzato s tím nic nechce dělat. Samostatné jednání s Alešem přineslo informaci, že členem hokejového oddílu byl od svých 9 let. Hokej a činnosti s tím spojené mu vyplňovaly převážnou většinu volného času. Popisoval, že ve chvíli, kdy byli odhaleni, byli s okamžitou platností vyloučeni z týmu. Události minulé ho mrzí, s trenérem mluvili pouze rodiče ohledně náhrady škody, on sám se s ním nepotkal, neví ani, jak na

¹⁰¹ Kazuistika – Příklad okradení hokejového trenéra. Pelhřimov : Probační a mediační služba v Pelhřimově, 2014 (poskytnuto vedoucí střediska Mgr. Zuzanou Plechovou).

to. Aleš je rád, že matka mu pomáhá splácet škodu, kterou způsobil. V představené mediaci vidí cestu k obnovení narušených vztahů („hlavně jen, když ten hovor někdo povede“....) a zároveň mu svítla naděje, že by snad zase mohl hrát hokej.

Druhý obviněný

Mladistvý Pavel S., (15 let) v době setkání žák 9. ročníku ZŠ. Pavel S. navštívil středisko PMS s otcem. Tak jako v předchozím případě byli i oni seznámeni s postupem trestního stíhání obviněného a s možnostmi odklonu v trestním řízení. Otec popisoval, že se mohl hanbou propadnout a nejraději by ho přerazil, ale zároveň i uvedl „ať si pěkně sní, co nadrobil“, čímž synovi naznačil, že nehodlá za něho mluvit ani na této konzultaci. Sdělil pouze, že s rodiči Aleše C. zkoncipovali dohodu o splátkách a snaží se škodu za syna hradit. Pavel S. byl velmi skleslý, že zarmoutil svoje rodiče, kteří nyní musí za něho škodu hradit. Ještě víc byl zklamán vyloučením z oddílu, jehož členem byl mnoho let a rovněž uvedl, že zklamal trenéra a „s tím se už nedá nic dělat“.... Byl mu vysvětlen princip mediačního setkání a Pavel v tom viděl, podobně jako Aleš, cestu k obnovení důvěry k trenérovi. Otci byla podána informace o postupu dle §307 tr.ř., při kterém bude uplatněna jimi vytvořená dohoda o splátkách, kterou již začali plnit.

Poškozený

Trenér obou chlapců postupně odkrýval, co všechno prožíval, jak je nepříjemné mít v týmu nespolehlivé „hráče“, že on sám jim vždy chtěl předat jen to nejlepší. Reflektoval, jak ostatní spoluhráči v týmu těžce nesli, když podezření padlo na všechny. Zároveň jim řekl, že věří v napravení člověka, a že nikdy není pozdě na obrácení se k dobrému.

Závěr

Zlomových okamžiků bylo v procesu jednání několik - obvinění dali trenérovi příklad převzetí zodpovědnosti už tím, že jednání chtěli vést bez přítomnosti rodičů. Ačkoliv během mediace nedostali „jistotu“ návratu do mužstva, uvědomili si, že ztráta důvěry něco stojí. Mediační jednání jim ale dalo velkou naději a příslib trenéra, resp. jeho podmíněný souhlas s návratem do týmu. Ten vnímali jako projev blízkosti a jako zárodky navracející se důvěry. Jejich původní představa byla, že trenér jim odpustí a oni budou mít „zelenou“ do týmu a hned budou moci jít „na led“, což se nestalo. Čekali je ještě další jednání přede všemi členy mužstva. Trenér po projednání v rámci týmu podal

středisku PMS zprávu, že tým si zvolil dva mluvčí a on vedl jednání v podobném duchu, jako to zažil na středisku PMS. Rozhodnutí nechal na účastnících. Zúčastnění spoluhráči rozhodli o návratu obviněných do týmu, ovšem za podmínky, že polovinu sezony nesměli hrát v hlavních zápasech a půl roku se měli starat o pořádek v šatnách a o lední plochu. Obvinění podmínky přijali a projeví vděčnost za možnost vrátit se zpět do týmu a společně trénovat. Všichni měli možnost pocítit, jak se jednání jedince široce dotýká komunity, kde jedinec žije. Dalším rozměrem výše uvedené kasuistiky byla zkušenost všech, kterých se případ dotkl, že mít možnost podílet se na řešení konfliktní situace přináší uspokojení všem aktérům dotčených trestním jednáním.

Vzhledem k vyřešené otázce náhrady škody vydal soudce ještě před mediací usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání dle §307 tr.ř. Mediace proběhla v době, kdy již jmenované usnesení nabylo právní moci. I přesto byla zpráva o výsledku mediace předána OS.

Příloha č. III

Dotazník

Úloha a činnost Probační a mediační služby ve vztahu ke kriminalitě mládeže v okrese Pelhřimov

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou třetího ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a v současné době dokončuji svou bakalářskou práci, a proto se na vás obracím s prosbou o vyplnění následujících otázek. Výsledky tohoto dotazníkového šetření budou použity pouze pro účely zpracování mé bakalářské práce s tématem „Úloha a činnosti Probační a mediační služby ve vztahu ke kriminalitě mládeže v okrese Pelhřimov“. Dotazník je anonymní a požádám Vás tedy o jeho pravdivé vyplnění. U každé otázky, prosím, označte křížkem zvolenou odpověď.
Děkuji Vám.

1. *Pohlaví:*

muž

žena

2. *Věk:*

méně než 20 let

20 – 29 let

30 – 39 let

40 – 49 let

50 – 59 let

60 let a více

3. *Nejvyšší dosažené vzdělání:*

základní

středoškolské – vyučen/a

středoškolské s maturitou

vyšší odborné (VOŠ)

vysokoškolské zakončené bakalářskými zkouškami

vysokoškolské zakončené magisterskými zkouškami

1. Setkali jste se ve svém okolí s pácháním trestné činnosti mládeže?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

2. Jaký je podle vás v posledních 5 letech stav v kriminalitě mládeže?
 - a. Zvyšuje se
 - b. Snižuje se
 - c. Stagnuje
 - d. Nevím

3. Proč si myslíte, že mládež páchá trestnou činnost?
 - a. Vliv party a okolí
 - b. Drogová a alkoholová závislost
 - c. Špatná výchova v rodině
 - d. Nuda
 - e. Lokalita, ve které mládež vyrůstá
 - f. Nevím

4. Slyšeli jste o pojmech „propace“ a „mediace“?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

5. Kde jste se s těmito pojmy setkali?
 - a. v televizi
 - b. v denním tisku a časopisech
 - c. v rozhovoru s přáteli
 - d. v rodině
 - e. v jiném případě - uveďte kde.....

6. Slyšeli jste o Probační a mediační službě v Pelhřimově?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

7. Víte, čím se Probační a mediační služba v Pelhřimově zabývá?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

8. Myslíte si, že je Probační a mediační služba v Pelhřimově prospěšná občanům?
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím
9. Využili jste už služeb Probační a mediační služby?
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím
10. Měla by se podle Vašeho názoru snížit trestní odpovědnost z 15 let na 14 let?
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím
11. Myslíte si, že odsouzení mladistvého pachatele k alternativnímu trestu (například k trestu obecně prospěšných prací) má větší efekt než trest odnětí svobody?
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím